

ISSN 2500-9958

Latvijas Kultūras akadēmija

Konference

KULTŪRAS KRUSTPUNKTI XII

1.–3.11.2018.

Programma / tēžu krājums

PLENĀRSĒDE

1. NOVEMBRIS

SEKCIJU DARBS

2. NOVEMBRIS

KONFERENCES NOSLĒGUMS

RADOŠI AKADĒMISKS SIMPOZIJS

“PATS PAR SAVU NAUDU DZĒRU...”

APREIBINĀŠANĀS FENOMENS LATVIJAS KULTŪRĀ”

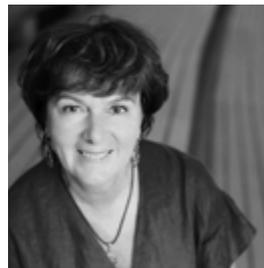
3. NOVEMBRIS

PROGRAMMAS UN ORGANIZĀCIJAS KOMITEJA

Anda Laķe (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)
Rūta Muktupāvela (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)
Inga Pērkone (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)
Juris Urtāns (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)
Zane Kreicberga (Latvijas Kultūras akadēmija)
Liene Linde (Latvijas Kultūras akadēmija)
Zane Grigoroviča (Latvijas Kultūras akadēmija)
Aija Lūse (Latvijas Kultūras akadēmija)
Aija Melbārde (Latvijas Kultūras akadēmija)
Lelde Kristiāna Vozņesenska (Latvijas Kultūras akadēmija)
Rita Repšienė (Viļņas Universitāte, Lietuvas Kultūras pētījumu institūts /
Vilniaus Universitetas, Lietuvas Kultūras tyrimu institūts, Lietuva)
Hannu Saha (Mākslu universitātes Sibeliusa akadēmija /
Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Suomi)
Christer Westerdahl (Norvēģijas Zinātnes un tehnoloģiju universitāte /
Norges Teknisk-naturvitenskapelige universitet, Norge)

Konferences "Kultūras Krustpunkti XII" plenārsēdes interneta tiešraidi un simpozija
"Pats par savu naudu dzēru... Apreibināšanās fenomēns Latvijas kultūrā" norisi finansiāli atbalsta
Valsts Kultūrkapitāla fonds.

*Prof. Anda Laķe, Dr. sc. soc.,
Latvijas Kultūras akadēmijas
prorektore zinātniskajā darbā*

2018. gada novembrim ir īpaša vieta mūsu dzīves, darba, atpūtas un kultūras pieredzes kalendārā. **Latvijas valsts simtgades mēnesis.** Latvijas Kultūras akadēmijas (LKA) darba kārtībā novembris ir ikgadējās konferences „Kultūras Krustpunkti” norises laiks. LKA zinātniskā konference “Kultūras Krustpunkti” savā divpadsmit gadu ilajā vēsturē ir ieguvusi īpaša notikuma statusu, tās multidisciplinārā programma ir saistoša gan pieredzes bagātiem pētniekiem, gan studējošajiem, gan kultūras nozares praktiķiem, gan jebkuram radošam cilvēkam. Ik gadu piedāvātā programma ļauj īstenot konferences stratēģisko mērķi: attīstīt komunikatīvu platformu kultūras un mākslas pētnieku zinātniskās darbības rezultātu teorētiskai un lietišķai aprobācijai. Konferences galvenā misija: publicēt Latvijai nozīmīgu, starptautiski aktuālu kultūras un mākslas jomas problēmu izpētes rezultātus, kā arī aktivizēt akadēmisko diskusiju par kultūras, mākslas un radošā sektora lomu un sociālo atbildību politisku, ekonomisku, demogrāfisku pārmaiņu apstākļos. Īpašs izaicinājums konferences organizatoriem ir zinātniskās un radošās darbības integrācija refleksijā par kultūras fenomenu. “Kultūras Krustpunkti” ir viens no Latvijas Kultūras akadēmijas studējošo, docētāju, zinātniskā, radošā un administratīvā personāla, arī absolventu un nozares praktiķu kopīgi veidotajiem notikumiem, kas kļuvis par nozīmīgu LKA tēla daļu.

“Kultūras Krustpunkti XII” ir viens no LKA veltījumiem Latvijas simtgadei, tai pakārtota konferences virstēma “Dzimšana, svētki un svinēšana kultūrā” jeb DAUDZ LAIMES!

“Kultūras Krustpunktu” programmu aizsāk kolektīvās monogrāfijas **“Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija”** (zin. redaktors R.Muktupāvela un A.Laķe) atvēršana **pirmdien, 29. oktobrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.**

Ceturtdien, 1. novembrī, Latvijas Kultūras akadēmijā (Ludzas ielā 24) notiks konferences plenārsēde, kur dažādu kultūras un mākslas nozaru pētnieki dalīsies refleksijās, pētījumu datus un praktiskā pieredzē, kas atklāj dažādu domu, svinēšanas un priecāšanās tradīciju izpausmes pasaules un Latvijas kultūrā. Plenārsēdi atklās Nīderlandes Erasmus universitātes kultūrekonomikas profesors Arjo Klamers ar ziņojumu “A value based approach to cultural heritage”. Plenārsēdes tematu ilustrēs pašironijā balstītas radošas LKA absolventu un docētāju performances.

Piektdien, 2. novembrī, Latvijas Kultūras akadēmijas Teātra mājā “Zirgu pasts” (Dzirnavu ielā 46) **“Kultūras Krustpunktu” konferences darbs ritēs septiņās tematiskās sekcijās:** 1) Kultūras mantojums un atmiņas institūcijas; 2) Radošās industrijas un kultūras menedžments; 3) Kultūras un mākslas socioloģija, kultūrpolitika, kultūras komunikācija medijos; 4) Kultūru saskarsme, starpkultūru komunikācija un valodas nozīme kultūrā; 5) Vizuālā māksla; 6) Audiovizuālā un skatuves māksla; 7) Folkloristika, etnoloģija, arheoloģija un kultūras antropoloģija; 8) Literatūra un tulkošana.

Sestdien, 3. novembrī, LKA Teātra mājā “Zirgu pasts” konferenci noslēgs **radoši akadēmisks simpozijš “Pats par savu naudu dzēru... Apreibināšanās fenomens Latvijas kultūrā”** – atraktīvs zinātniski mākslinieciskš pasākums, kas ietvers referātus, mākslinieciskus priekšnesumus un performances, kā arī diskusijas. Simpozijā ar referātiem uzstāsies Juris Urtāns, Raimonds Briedis, Ineta Lipša, Ilze Jansone, Aivars Eipurs, Vents Sīlis, Jānis Jonevs un citi pētnieki un kultūras jomas pārstāvji, aplūkojot reibšanas un reibuma motīvus latviešu literatūrā, kino, teātrī, folklorā, politikā, reliģijā, vizuālajā mākslā un citās sfērās.

*Liene Linde
Režisore, LKA Nacionālās
Filmu skolas sinematēkas
vadītāja, simpozija kuratore*

“Pats par savu naudu dzēru... Apreibināšanās fenomens Latvijas kultūrā” Radoši akadēmiskš simpozijš 3. novembrī LKA Teātra mājā “Zirgu pasts”

Varu tikai apbrīnot Latvijas Kultūras akadēmijas akadēmiskā un administratīvā personāla jaudu un ambīcijas – it kā nepietiktu ar vērienīgu zinātnisku konferenci gandrīz nedēļas garumā, jau trešo gadu pēc kārtas konferenci “Kultūras Krustpunkti” noslēdz radoši akadēmiskš simpozijš LKA Teātra mājā “Zirgu pasts”, kura ietvaros ar īpaši aicinātu referentu un mākslinieku palīdzību tiek pētīta kāda konkrēta kultūrai vai sabiedrībai aktuāla parādība. 2016. gadā simpozijš “Pareģojumu *vade mecum*. Latvija 2018–2118” raudzījās uz nākotnes paredzēšanas potenciālu un problemātiku gan mākslā, gan ikdienas norisēs; 2017. gada simpozijš “Balto vīriešu rezervāts” pievērsās Latvijas sabiedrības kultūratmiņai un dažādām identitāšu reprezentācijām tajā.

Šogad simpozijš, kura nosaukumā ieskanas lepnā frāze no daudzū tūkstošu kopkora izdziedātas tautasdziesmas-himnas, pievērsās tēmai, kas šķietami ir tik banāla, ka tās milzīgais pētīšanas un analīzes potenciāls līdz šim slīdējis mums garām neievērots. Latviešu tauta apreibinās – folklorā, vēsturē, literatūrā, vizuālajā mākslā, teātrī, politikā, pat baznīcā, turklāt dara to ar lepnumu. Ja dzeram, tad pašī par savu naudu. Šo fenomenu no visdažādākajiem leņķiem aplūkos desmit spīdoši referenti – Latvijā pazīstami savas nozares eksperti, jaunie pētnieki no Kultūras akadēmijas, kā arī radošas personības.

Jēdziens “simpozijš”, brīvi tulkojot no grieķu valodas, nozīmē “izglītoto līksma pulcēšanās”. Tieši uz ko tādu – līksmu kopīgu sapulcēšanos – mēs ikvienu interesentu aicinām arī šogad. Jo kas gan var būt aizraujošāks par iespēju satikt vienam otru, lai izveidotu plašu telpu, kurā kopīgi domāt?

LATVIJAS KULTŪRAS AKADĒMIJAS ZINĀTNISKĀ KONFERENCE
“KULTŪRAS KRUSTPUNKTI XII” / PLENĀRSĒDE

NORISES LAIKS: 2018. GADA 1. NOVEMBRIS
NORISES VIETA: LATVIJAS KULTŪRAS AKADĒMIJA, LUDZAS IELA 24

Moderatore Agnese Karlsonē

- 9:00–9:45 Reģistrācija / kafijas galds
- 9:45–10:00 **Konferences atklāšana**
LKA prorektore zinātniskajā darbā Andas Laķes un Kultūras ministres Daces Melbārdes uzruna konferences dalībniekiem un apmeklētājiem
- 10:00–12:10 Plenārsēdes I daļa / zāle**
- 10:00–10:30 Arjo Klamers. A value based approach to cultural heritage
10:30–10:50 Dita Rietuma. Kā Latvijas kino svin simtgadi?
10:50–11:10 Diāna Čivle. Kā mēs svinam un kāpēc. No Rīgai 800 līdz LV 100
11:10–11:30 Deniss Hanovs. Izgāzot aizliegto: Citādas atmiņas Latvijā. Luga “Taņas dzimšanas diena”
11:30–11:50 Reinis Boters, Klāvs Mellis, Everts Melnalksnis. Teātra trupa KVADRIFRONS: tapšana un darbošanās
11:50–12:10 Raimonds Briedis. Grāmatas dzimšana un dzimšana grāmatā
- 12:10–13:00 Pusdienas / 5. auditorija**
- 13:00–14:50 Plenārsēdes II daļa / “Aukstais (vai augstais?) galds” / zāle**
- 13:00–13:10 Edgars Vērpe. [Naudas] podu atklāšana. Valsts Kultūrkapitāla fondam – 20
13:10–13:30 Astra Spalvēna. Simts gadi ar rasolu
13:30–14:10 Rūdolfs Kugrēns. Stāvizrāde “Prieks”
14:10–14:30 Rita Treija. Svētku izpēte Latviešu folkloras krātuvē
14:30–14:50 Harijs Tumans. Vīns, prieks un dzīres Senajā Grieķijā
- 14:50–15:50 Ejam ciemos! – Ielūdz Latvijas Kultūras akadēmijas katedras**
- 15:00 Rudens tirdziņš / LKA iekšpagalms**
- 16:00 Rudens balle #ĶirbjaSkatuPunkts / organizē LKA studējošo pašpārvalde / LKA dārz**

LATVIJAS KULTŪRAS AKADĒMIJAS ZINĀTNISKĀ KONFERENCE
“KULTŪRAS KRUSTPUNKTI XII” / SEKCIJU DIENA

NORISES LAIKS: 2018. GADA 2. NOVEMBRIS
NORISES VIETA: LKA TEĀTRA MĀJA “ZIRGU PASTS”, DZIRNAVU IELA 46

KULTŪRAS MANTOJUMS UN ATMIŅU INSTITŪCIJAS // 9:30–15:40

Rīta sekcija

106. auditorija

Moderatore Agnese Treimane

- 9:30–9:50 Līga Ābele. Nemateriālā kultūras mantojuma nesēju novērtējums UNESCO kontekstā
9:50–10:10 Vīneta Vintere. Kultūras mantojuma saglabāšana un attīstība – vai pretruna?
10:10–10:30 Arnolds Klotiņš. Nacionālā skaņumāksla un valsts tapšana
10:30–10:50 Vaira Lejniece un Dace Kuršinska. Teodors Hermanovskis. Jaunjelgavas pilsētas sabiedrības atmiņa par ievērojamu Latvijas valsts politiķi un talantīgu arhitektu
10:50–11:10 Līgita Landzmane. Latviskās tradicionālās medicīnas kanonskā Latvijas Kultūras kanona daļa
11:10–11:30 Daina Gavare. Kurzemes literatūras un mākslas biedrības aktivitātes un atstātais mantojums: atmiņas institūciju kopdarba vīzijā
11:30–12:00 Sekcijas darba kopsavilkums
12:00–13:00 Kafijas pauze

Pēcpusdienas sekcija

106. auditorija

- 13:00–13:20 Dagnija Baltiņa. Rakstpratības attīstība Eiropā – dārgumu atklāšana Eiropas bibliotēku krājumos
13:20–13:40 Vēsma Klūga. Ievērojamu latviešu personību ieraksti Latvijas Universitātes Bibliotēkas grāmatās – atmiņa, vērtība, mantojums
13:40–14:00 Ilga Mantiniece. Latvijas Universitātes kultūrvēsturiskais mantojums Bibliotēkas versijā
14:00–14:20 Kate Pāvula. Kultūras mantojuma digitalizācija: jaunrade Latvijas Nacionālās bibliotēkas digitālajā kolekcijā “Dziesmu svētku krātuve”
14:20–14:40 Antra Medne. Aleksandra Čaka literārā ceļa aizsākumi Krievijā
14:40–15:00 Agnese Treimane. Muzeju auditorija Latvijā 2018. gada datos
15:00–15:20 Agrita Ozola. Muzeji svīnēšanas procesā un tā atspoguļošanā
15:20–15:40 Sekcijas darba kopsavilkums

RADOŠĀS INDUSTRIJAS UN KULTŪRAS MENEDŽMENTS // 9:30–12:00

Karamazovu zāle

Moderatore Agnese Hermāne

- 9:30–9:50 Ieva Zemīte. Uzņēmējdarbības kompetences radošajās industrijās.
Latvijas Kultūras akadēmijas studentu pieredzes anatomija
9:50–10:10 Liudmila Arlanova. Wearable Art in terms of Accessories

10:10–10:30	Kaspars Šteinbergs, Agnese Hermane, Kristīne Freiberga, Paula Podniece. Pasākumu nozares privātā sektora darbība. Rīgas uzņēmumu analīze
10:30–10:50	Evita Zagorska. Ārkārtas situāciju menedžments kultūras pasākumos. Dziesmu un Deju svētku piemērs
10:50–11:10	Ilona Kunda, Ieva Zemīte. Radošo industriju profesionāļu īstenotās karjeras virzīšanas stratēģijas Latvijā: pilotpētījums
11:10–11:30	Denīze Ponomarjova, Zane Zeibote. Kultūras un radošās industrijas ekonomiskās attīstības un uzņēmējdarbības veicināšanai – labās prakses dažādos Eiropas reģionos
11:30–12:00	Sekcijas darba kopsavilkums
12:00–13:00	Kafijas pauze

KULTŪRAS UN MĀKSLAS SOCIOLOĢIJA, KULTŪRPOLITIKA, KULTŪRAS KOMUNIKĀCIJA MEDIJOS // 13:00–16:00

Karamazovu zāle
Moderatore Anda Laķe

13:00–13:20	Andrejs Balodis, Anete Enikova, Andris Hiršs, Ainārs Kamoliņš. Kultūras degpunkti: Dagdas ceļojuma žurnāls
13:20–13:40	Liena Galeja, Ojārs Stepens. Vai tautai jāzina savi varoņi? Kultūras un mākslas jomas pārstāvji un VDK mantojums mūsdienu Latvijas publisko diskusiju telpā
13:40–14:00	Artūrs Šulcs. Sociālā kultūra Latvijā – neapzinātie resursi ilgtspējīgas sabiedrības veidošanai
14:00–14:20	Jānis Matvejs. Visual representation of Riga: living space in Soviet cinematography
14:20–14:40	Ilze Kļaviņa. Profesionālās mākslas festivālu piedāvājumi bērnu auditorijai, to veidošanas faktori un nozīme
14:40–15:00	Leonarda Ķestere. Operas kā organizācijas iespējas attīstīt jaunas radošuma formas un apgūt jaunu auditoriju 21. gadsimtā
15:00–15:20	Agnese Logina. Mūzikas videoklipu pētīšanas metodoloģija
15:20–15:40	Sarma Freiberga. Vai esam gatavi svinēt kopā?
15:40–16:00	Sekcijas darba kopsavilkums

KULTŪRU SASKARME, STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJA UN VALODAS NOZĪME KULTŪRĀ // 9:30–12:30

207. auditorija
Moderatores Anita Načisčione un Elīna Veinberga

9:30–9:50	Alīda Zigmunde. Latviešu-poļu tuvināšanās biedrības daudzpusīgā darbība (1928–1940)
9:50–10:10	Laila Niedre, Gunta Ošeniece. Speķa pīrādziņi, kliņģeris, Jāņi – atšķirības zīme vai vienojošais elements?
10:10–10:30	Beatriz Micaela / Martínez Morán. Celebrations of the summer solstice: Jāņi or San Juan?
10:30–10:50	Ingrīda Kleinhofa. Latvijas simtgades prezentācija un recepcija arābu publikācijās un plašsaziņas līdzekļos
10:50–11:10	Pārtraukums
11:10–11:30	Ilze Oļehnoviča, Solveiga Liepa. Contrastive analysis of Gender Differences in Linguistic Creativity in Describing Hues, Tints, Shades and Tones
11:30–11:50	Jeļena Treťjakova. Differences in Metaphorical Representation of Transport Terms:

11:50–12:10	a Case Study of Source Domains Employed in English and Russian Anita Načisčione. Pattern of Extended Metaphor: A Cross-language and Cross-century Perspective
12:10–12:30	Elīna Veinberga. Stylistic Techniques in the Representation of Latvian Character: A Study of Gatis Šļūka's Cartoons
12:30–13:00	Kafijas pauze

VIZUĀLĀ MĀKSLA // 13:00–15:30

207. auditorija
Moderatore Zane Grigoroviča

13:00–13:20	Jānis Taurens. Svētki kā avangarda mākslas stratēģija: Bratislavas un Bolderājas piemērs
13:20–13:40	Māra Ādiņa. Tēlniecības kvadriennāles Latvijā
13:40–14:10	Auguste Petre. Svētku mānīgā daba propagandas mākslā
14:10–14:30	Zane Grigoroviča. 1982. un 2016. gads. Svētki lasīšanas grāmatās sākumskolai. Saturs un vizuālie risinājumi.
14:30–14:50	Ilze Kadiķe. Jaunu vizuālu izteiksmes līdzekļu apzināšana veiksmīgas vizuālās komunikācijas nodrošināšanai
14:50–15:10	Krista Balode. Latviešu gleznotājs Aleksandrs Romans un viņa darbs „Iesvētīšanas diena” (1904)
15:10–15:30	Sekcijas darba kopsavilkums

AUDIOVIZUĀLĀ UN SKATUVES MĀKSLA // 15:30–17:50

207. auditorija
Moderatore Zane Kreicberga

15:30–15:50	Līva Ornicāne. Creating audience impact in multimedia performance art – Impact Creation matrix
15:50–16:10	Zane Daudziņa. Aktiera runas rīki 21. gadsimtā
16:10–16:30	Valda Vidzemiece. Rūdolfa Lābana Festkultur idejas Latvijas kultūrvidē 20. gadsimta 20. / 30. gados un mūsdienās
16:30–16:50	Andris Vecumnieks. Juris Karlsons. Baleti. “Pēc lasījuma...”
16:50–17:10	Juta Ance Romberga. 3 recenziju kritika kvadrātā
17:10–17:30	Aina Matīsa. Par topošo monogrāfiju “Atskats uz 60 gadiem Latvijas teātrī, kino un pedagoģijā”
17:30–17:50	Sekcijas darba kopsavilkums

FOLKLORISTIKA, ETNOLOĢIJA, ARHEOLOĢIJA UN KULTŪRAS ANTROPOLOĢIJA // 9:30–14:40

Rīta sekcija
212. auditorija
Moderators Juris Urtāns

9:30–9:50	Inga Holsta, Agita Želtkovska. Vai Pilskalnē pazīst pilskalnus?
9:50–10:10	Juris Urtāns. Jaunatklāto pilskalnu birums. Latvijas austrumu daļa. 2018. gads
10:10–10:30	Ieva Pīgozne. Priekšauta valkāšanas tradīcijai pa pēdām: vēstures liecības un pieņēmumi
10:30–10:50	Agrita Krieviņa. Tradicionālo pastalu apzināšanas un atdarināšanas process

10:50–11:10	Māra Simons. Autoetnogrāfija kā kvalitatīvā pētījumu metode: subjektivitātes un objektivitātes aspekti
11:10–11:30	Agnieszka Kania. May the pre-war guidebooks be still useful? The case of Vilnius in the interwar period
11:30–12:00	Aleida Bertran. The role of folk festivals in the context of national identity construction: the case study of Festival Baltica
12:00–13:00	Kafijas pauze

Pēcpusdienas sekcija

212. auditorija

13:00–13:20	Inese Sirica. Latviešu tradicionālās amatniecības izstādes Dziesmu svētku laikā – etniskās identitātes simbols
13:20–13:40	Anna Elizabete Griķe. Tradicionālais kā mēraukla: piemērs par paražām Indrā svētku griezumā
13:40–14:00	Normunds Kozlovs. Slenga poētika subkultūru diskursā
14:00–14:20	Astra Spalvēna. Tautiski gardumi: latviešu nacionālās virtuves veidošanās atspoguļojums 20. gadsimta sākuma pavārgrāmatās
14:20–14:40	Sekcijas darba kopsavilkums

LITERATŪRA UN TULKOŠANA // 15:00–17:00

212. auditorija

Moderators Raimonds Briedis

15:00–15:20	Iveta Narodovska. Literārs tulkojums un jubileja: Aspazijas un Raiņa piemērs
15:20–15:40	Sandra Meškova. Atmiņas reproducēšana tekstā: dzīvesstāsta veidojuma īpatnības Anitas Liepas daiļradē
15:40–16:10	Olga Ozoliņa. Latviešu un franču literatūras sakaru veidošana un attīstība
16:10–16:30	Inguna Daukste-Silasproģe. Daži svētku mirkļi Otrā pasaules kara bēgļu ikdienā
16:30–16:50	Bārbala Simsone. Zinātniskā fantastika kā ideoloģiskais ierocis
16:50–17:00	Sekcijas darba kopsavilkums

LATVIJAS KULTŪRAS AKADĒMIJAS ZINĀTNISKĀ KONFERENCE

“KULTŪRAS KRUSTPUNKTI XII” /

SIMPOZIJS “PATS PAR SAVU NAUDU DZĒRU... APREIBINĀŠANĀS FENOMENS LATVIJAS KULTŪRĀ”

NORISES LAIKS: 2018. GADA 3. NOVEMBRIS

NORISES VIETA: LKA TEĀTRA MĀJA “ZIRGU PASTS”, DZIRNAVU IELA 46

Simpozija vadītāja Aiva Birbele

9:30–10:00	Reģistrācija
10:00–12:00	
10:00–10:10	levadvārdi
10:10–10:20	levada monologs: Aiva Birbele
10:20–10:40	Ineta Lipša. Apreibināšanās un politika: daži fakti Latvijas valstiskuma kontekstā
10:45–11:05	Aivars Eipurs. Gribu – dzeru, negribu – arī dzeru
11:10–11:30	Ilze Jansone. Nokturnālā teoloģija: reibums kā pamatprincips Dieva klātbūtnes izjušanai
11:35–11:55	Juris Urtāns. Vai senos laikos dzēra ar’?
12:00–12:20	Kafijas pauze
12:20–14:20	
12:20–12:30	Aiva Birbele
12:30–12:50	Kristaps Opincāns. Divlitreņu fenomenoloģija: apzīmējumi un pieredze
12:55–13:15	Raimonds Briedis. Uguns vs. ūdens: mazliet par dzērējiem latviešu literatūrā
13:20–13:50	Jānis Joņevs. Alkohola funkcionalitāte literatūrā. Izlaidība vai pašreizējā dzīve?
13:55–14:15	Šelda Puķīte. Mana piektdiena. Iedzeršana un vizuālā māksla
14:20–15:00	Pusdienas
15:00–17:00	
15:00–15:10	Aiva Birbele
15:10–15:30	Performance
15:30–15:50	Ilga Vecenāne. Reibšanas motīvi Latvijas jaunākā laika teātrī
15:55–16:15	Vents Silis. Apreibināšanās un atkarība kā neprasme mīlēt
16:15–17:00	Diskusija “Vertigo honoris: pats par savu naudu dzēru jeb reibums kā lepnuma avots”

17:00 SIMPOZIJA NOSLĒGUMS

KULTŪRAS MANTOJUMS UN ATMIŅU INSTITŪCIJAS

*Līga Ābele, Mg.iur.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Nemateriālā kultūras mantojuma nesēju novērtējums UNESCO kontekstā

Konferences priekšlasījumā ir paredzēts sniegt ieskatu par nemateriālā kultūras mantojuma nesēju novērtēšanas modeli UNESCO nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzības sistēmas kontekstā.

Ar Nemateriālā kultūras mantojuma likuma pieņemšanu 2016. gadā Latvijā normatīvā līmenī ir noteikts šī mantojuma saglabāšanas tiesību ietvars, tostarp identificējot pasākumus, ko var izmantot valsts kultūrpolitikas mērķu sasniegšanai. Viens no kultūras mantojuma aizsardzībai raksturīgiem instrumentiem, it īpaši kultūras pieminekļu aizsardzībā, ir bijusi objektu / priekšmetu novērtēšana pēc to kultūrvēsturiskās vērtības, neatkarīgi no to piederības. Savukārt nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas jomai ir raksturīga specifika, ka nav tradīcijas (saglabāšanas priekšmeta), bez tās nesējiem (nemateriālā kultūras mantojuma elementa kopienas). Tātad "piederība" kopienai ir viens no būtiskajiem nosacījumiem. Lemjot par novērtēšanas sistēmu kā publiskās pārvaldes instrumentu, būtu jārēķinās ar šo niansi, proti, ka novērtējot nemateriālā kultūras mantojuma elementu, šis novērtējums būtiski skar personu vai personas.

Latvijas Nemateriālā kultūras mantojuma likuma pieņemšanas pamatā ir UNESCO 2003. gada Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu, ar to nacionālajā līmenī tieši vai netieši ienesot šai konvencijai raksturīgo izpratni un pieejas, tostarp uzsvāru liekot uz zināšanu nodošanu. Savukārt Latvijā vēsturisko likumsakarību rezultātā ir izveidojusies izpratne par nemateriālā kultūras mantojuma novērtējumu, galvenokārt tā prasmju pārvaldīšanas kontekstā (piemēram, tautas dāiļamata meistaru statuss). Tādējādi šobrīd konkrētā politika instrumenta

satura noteikšanā būtu jārēķinās ar šīm divām pieejām. Turklāt šādu novērtējumu var noteikt dažādu mērķu sasniegšanai, tostarp tas var būt tiesisks statuss ar ekonomisku konotāciju, tas var būt atpazīstamības un tēla veidošanas instruments, vai arī tas var būt kā atzinība par padarīto. Ņemot vērā nemateriālā kultūras mantojuma dažādību un tā trauslumu atsevišķās izpausmēs, lai neradītu tā noplicināšanas risku, pirms izšķirties par konkrētas pieejas ieviešanu (tostarp arī, iespējams, par izvēli neievieš novērtējumu kā publiskā pārvaldes instrumentu), būtu vēlams iepazīties ar šo dažādo pieeju vēsturisko un idejisko kontekstu.

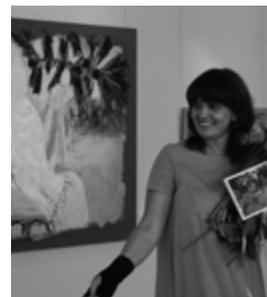

*Vineta Vintere, Mg.geogr.,
Kocēnu novada dome*

Kultūras mantojuma saglabāšana un attīstība – vai pretruna?

Mūsdienu ekonomiskā situācija, dzīvesveids un dzīves vide ir radījuši neatgriezeniskas izmaiņas kultūras mantojuma izmantošanā tam sākotnēji paredzētajā veidā. Sabiedrības un atbildīgo institūciju attieksmes izmaiņas laika gaitā: kultūrvēsturiskā mantojuma objekta vērtības noliegšana, ignorance, aizmīšana, vērtības atkal apzināšanās, izziņāšana un izmantošana, reaģējot uz sava laikmeta apstākļiem un sociālajām, ekonomiskajām vajadzībām, iekļaušana attīstības plānos. Sabiedrības garīgā saikne, piederības sajūta un identificēšanās ar kultūras mantojuma objektu / procesu. Vietējo pašvaldību un sabiedrības iespējas aktīvi iesaistīties kultūras mantojuma izpētē, uzlabošanā, izmantošanā.

Piemēri par kultūras mantojuma ietekmi mākslas, ekonomikas, pašvaldību attīstības procesos Eiropā un Latvijā, koncentrējoties uz problemātikas iezīmēšanu reģionos un vietējās pašvaldībās.

*Vaira Lejniece,
Kultūras veicināšanas
biedrība*

*Dace Kuršinska, Mg.art.,
Kultūras veicināšanas
biedrība*

Teodors Hermanovskis. Jaunjelgavas pilsētas sabiedrības atmiņa par ievērojamu Latvijas valsts politiķi un talantīgu arhitektu

Jaunjelgavas sabiedrības pilsoniskais sastāvs mūsdienās un pirms simts gadiem ir krasi mainījies, un izmaiņas ir saskatāmas arī kultūras dzīves un to realizētāju izvirzītajās prioritātēs.

Latvijas valsts idejas nobriešanas un mūsu valsts veidošanās laikmets vispersoniskāk ir izsekojams caur personības prizmu. Teodors Hermanovskis ir dzimis, audzis un skolā gājis Jaunjelgavā, ieguvis augstāko izglītību, bijis klāt pie mūsu valsts dibināšanas un aktīvi darbojies Satiksmes un Darba lietu ministrijās. Pirmās brīvvalsts laikā aktīvi darbojies kā arhitekts, kura atstātais mantojums joprojām ir svarīgs Latvijas pilsētvidē. Izaudzinājis četrus dēlus – visus apveltītus ar mākslinieciskiem talantiem un ar spējām (gribu) tos arī realizēt, mazdēls *Norvel Hermanovski* ir atzīts mākslinieks ASV un regulāri veic dizaina un tēlotājmākslas darbus arī Latvijā.

Vietējās inteligences rosināta Jaunjelgavas sabiedrība tikai pirms pāris gadiem tikpat kā no jauna uzzināja par politiķi un arhitektu Hermanovski un viņa devumu Latvijai. Pārsteigums un pat neticība, ka gadiem par to nav zināts, un tika analizēts, kāpēc tā ir noticis. Atsaucoties sabiedrības aicinājumam, vietējā pašvaldība organizēja T. Hermanovska pieminekļa metu konkursu, kurā uzvarēja tēlnieks Kristaps Gulbis. To realizēt ir iecerēts tuvākajā laikā.

Darbs pie sabiedrības atmiņas atsvaidzināšanas caur personības dzīves prizmu: kultūras mantojuma apzināšana, vēstures pētniecības komunikācijas aspekti novadā, pilsētas mantojuma digitalizācija un tehnoloģiju izmantošana to prezentācijai publikai – nākotnes uzdevumi T. Hermanovska piemiņas iemūžināšanā.

*Līgita Landzmane,
Dr.sc.admin.,
Konfliktoloģijas institūts*

Latviskās tradicionālās medicīnas kanons kā Latvijas Kultūras kanona daļa

Veselības aprūpes kultūra ir kopējās cilvēku kultūras sastāvdaļa. Mūsdienu veselības aprūpes kultūru pasaulē, tai skaitā Latvijā, veido zinātniskās, tehnoloģiskās un tradicionālās kultūras apakšnozaru kopums.

Izpētot teorētiskus, empīriskus, politiskus un juridiskus avotus, autore noskaidrojusi, ka mūsdienu pasaulē aizvien augstāk tiek novērtēts gadu tūkstošos uzkrātais, tālāk nodotais veselības aprūpes jomas kultūras mantojums. Kultūras mantojumā balstīta veselības aprūpe jeb tradicionālā medicīna piedzīvo jaunu renesansi. Tā tiek pētīta, studēta, mācīta un praktizēta profesionāli. Kultūras zināšanās balstīta tradicionālā medicīna, saukta arī par alternatīvo un komplementāro medicīnu, kā jaunas profesijas saturs iekļauta valstu profesiju klasifikatoros.

Latviskā sabiedrība kopš seniem laikiem tiek uzskatīta par tautu ar spēcīgu veselības aprūpes kultūru. Avoti liecina, ka senatnē, mācīties veselības aprūpes tradīcijas, uz Kurzemi (*Curonia*) brauca pārstāvji pat no tālām zemēm. Tomēr autores empīriski veidotā pieredze liecina, ka vairums mūsdienu Latvijas medicīnas jomas ekspertu latviskās veselības aprūpes tradīcijas neatzīst par vērtību. Tie vairāk skatās citu valstu tradicionālās medicīnas virzienā, popularizējot indiešu, ķīniešu u.c. svešu tautu medicīnu. Arī, izpētot Latvijas Kultūras kanonu, secināms, ka starp tā vērtībām nav latviešu tradicionālās medicīnas, lai gan tā ir nozīmīga latviešu tautas vērtība – vērtīgu zināšanu, prasmju, metožu un produktu kopa.

Lai novērstu šo nepilnību, darba autore izstrādājusi Latviskās tradicionālās medicīnas kanonu. Jaunizstrādātā kanona un Latvijas Kultūras kanonam noteiktie mērķi ir savstarpēji kongruenti.

*Daina Gavare, Mg.sci.soc.,
Latvijas Universitātes
Bibliotēka*

Kurzemes literatūras un mākslas biedrības aktivitātes un atstātais mantojums: atmiņas institūciju kopdarba vīzija

2015. gadā Kurzemes literatūras un mākslas biedrības divsimtgadei (dibināta 1815. gadā) par godu Latvijas Universitātes (LU) Bibliotēka sadarbībā ar LU Latvijas vēstures institūtu sagatavoja Biedrības izdevumu izstādi. Tās pamatuzdevums bija Biedrības un ar to saistītā Kurzemes provinces muzeja (dibināts 1818. gadā) grāmatu krājuma apzināšana un popularizēšana, iepazīstinot studentus, pētniekus un citus interesentus ar zinātnes, literatūras un mākslas aktivitātēm 19. gadsimtā.

Laika gaitā Kurzemes literatūras un mākslas biedrībā tika uzkrātas ne tikai grāmatas, bet arī mākslas un ar Kurzemi saistīti praktiska rakstura priekšmeti. Tiem visiem Kurzemes provinces muzejā vajadzēja rast piemērotas telpas glabāšanai un uzskaiti. Par šī muzeja pēcteci šodien uzskatāms Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs.

2018. gadā atmiņas institūciju: LU Latvijas vēstures institūta, LU Bibliotēkas, Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeja un Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīva sadarbības rezultātā tapusi virtuālā izstāde "Kurzemes literatūras un mākslas biedrība: vēstures ainas". Virtuālo izstādi veido četras daļas:

- I. Biedrības vēsture, tās raksturojums, biedrības biedri.
- II. Biedrības izdevumi, biedrības iniciētie un atbalstītie izdevumi.
- III. Bibliotēkas krājums – oriģinālizdevumu un tulkojumu komplektēšana, dāvinājumi. Bibliotekāri.
- IV. Muzeja mākslas priekšmetu kolekcija.

Virtuālās izstādes avotu sarakstu papildina Kurzemes literatūras un mākslas biedrības sēžu ziņojumi un Kurzemes Provinces muzeja publikācijas, kas apkopotas sējumos ar nosaukumu "Sitzungsberichte der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst". Pirmā burtnīca izdota 1850. gadā, pēdējā – 1937.gadā.

Sarakstam pievienoti seši LU Bibliotēkas krājumā esoši digitalizēti sējumi. To pilnie teksti pieejami LU e-resursu repozitorijā, nodrošinot brīvu piekļuvi izdevumiem.

Pēc Otrā pasaules kara Latvijā ir palikuši un saglabājušies daži biedrības oriģinālizdevumi. Neliela daļa no tiem, kā arī no muzeja bagātībām atrodas LU Bibliotēkas krājumā un LU Latvijas vēstures institūta krājumā. Virtuālā izstāde "Kurzemes literatūras un mākslas biedrība: vēstures ainas" papildina LU Bibliotēkas virtuālo izstāžu galeriju.

*Dagnija Baltiņa, Mg.arh.,
Latvijas Nacionālā
bibliotēka*

Rakstpratības attīstība Eiropā – dārgumu atklāšana Eiropas bibliotēku krājumos

Rakstpratības izaicinājumi mūsdienās, tai skaitā prasmes izprast mediju kontekstu, dažādus tekstus un informācijas avotus, rūpēties par sevi, kritiski izteikties, sasauca ar rakstpratības evolūciju Eiropā cauri gadsimtiem. Bibliotēkās pieejamie materiāli atspoguļo to, kādus izaicinājumus rakstpratības jomā Eiropa ir piedzīvojuši iepriekšējos gadsimtos. LNB krājumā ir gan manuskripti, gan periodikas izdevumi, gan grāmatas, gan dažādi speciālo krājumu materiāli, kas ļauj daudzpusīgi analizēt un izpētīt rakstpratības tradīcijas, paradumus, prakses un pieredzes Latvijā dažādos sabiedrības slāņos un cauri dažādiem laikiem un notikumiem.

2017. gadā LNB iesaistījās projektā "Rakstpratības attīstība Eiropā", kuru ierosināja Eiropas kultūras mantojuma satūra vietne *Europeana*, ar mērķi ne tikai vienkopus apkopot Eiropas bibliotēkās pieejamos materiālus, kas saistās ar lasītprasmes attīstību, bet arī veicināt šo jautājumu pētniecību, meklējot kopsakarības un izceļot atšķirīgās rakstpratības attīstības pieredzes caur dažādām kolekcijām, virtuālām izstādēm, galerijām un publikācijām.

Referātā vēlos pastāstīt par šī projekta ietvaros veiktajiem pētījumiem un iespējām turpināt arī citus starpdisciplinārus un starpkultūras pētījumus, izmantojot vietni *Europeana* un pieeju Eiropas lielāko bibliotēku tematiskajiem krājumiem. Spēja

ieraudzīt sevi kontekstā ar citu valstu un kultūru pieredzēm ir ļoti nozīmīga arī savu nacionālo krājumu pētniecībā un jo īpaši prezentēšanā un popularizēšanā.

*Vēsma Klūga, Mg.sci.soc.,
Latvijas Universitātes
Bibliotēka*

Ievērojamu latviešu personību ieraksti Latvijas Universitātes Bibliotēkas grāmatās – atmiņa, vērtība, mantojums

Latvijas Universitātes (LU) Bibliotēkas krājumā atrodas grāmatu kolekcija, kurā ietilpst laika posmā no 19. gs. beigām līdz 20. gs. 40. gadiem latviešu valodā izdotās grāmatas. Kolekcijā pēc vienotiem kritērijiem apvienotas grāmatas no daudziem avotiem. Grāmatu klāsts ir saturiski daudzveidīgs, tajā ietverti latviešu autoru un tulkotie izdevumi dažādās zinātņu nozarēs.

Kultūras pastāvēšana ir atkarīga no kultūratmiņas – no kultūras liecību un liecinieku saglabātā un ar to saistītā vēstījuma tālāk nodošanas, kas ir kultūras nepārtrauktības pamatā.

Īpašs kultūras mantojums ir grāmatas, kurās savus veltījumus un autogrāfus ierakstījušas ievērojamas un latviešu tautai nozīmīgas personības, tie ir Latvijas valstsvīri, latviešu rakstnieki, dzejnieki, kultūras darbinieki un LU mācībspēki.

Pārfrāzējot angļu filozofa Frānsisa Bēkona atziņu, var teikt, ka "ieraksti grāmatās ir kā domu laivas, kas peld laika viļņos un saudzīgi nes savu dārgo nastu no paaudzes uz paaudzi". Ieraksti un autogrāfi glabā sava laika notikumu zīmes, kas bieži vien sniedz iespēju izlasīt daudz vairāk nekā redzams ierakstā. Grāmatās atrodami ieraksti un autogrāfi ir nozīmīgs konkrētā laikmeta vēstures, kultūras, sadzīves un literārā mantojuma izpētes avots. Šie ieraksti atklāj katras grāmatas „dzīves” unikālo stāstu, jo bieži vien tās vairākkārt ir mainījušas saimniekus un "pieredzējušas" dažādas politiskās iekārtas. Nereti ieraksti sniedz jaunus faktus par konkrētas personas personiskajām un formālajām attiecībām. Grāmatas ar ierakstiem sniedz iespēju

uzzināt par lasīšanas kultūru noteiktā laikmetā.

Senākie konstatētie ir rakstnieku un dzejnieku ieraksti, kas veikti jau 19. gs. nogalē. Vissenākais no tiem ir rakstnieka Matīsa Kaudzītes 1877. gadā veiktais veltījuma ieraksts viņa grāmatā „Dzejoļi” (Rīga, 1877.) laikraksta „Baltijas Vēstnesis” redaktoram Bernhardam Dīriķim.

Grāmatās ir Anša Lerha-Puškaiša, Jēkaba Janševska, Līgotņu Jēkaba, Apsīšu Jēkaba, Viļa Plūdoņa, Anša Gulbja, Antona Birkerta, Apsesdēla, Jūlija Vecozola, Elzas Stērstes, Pāvila Roziša, Antona Bārdas, Jāņa Sudrabkalna, Aleksandra Čaka, Jāņa Mišņa u.c. ieraksti. Glabāt un popularizēt šīs grāmatas nozīmē saglabāt atmiņu un izrādīt cieņu savas tautas pagātnei, tāpēc LU Bibliotēka atbildīgi veic šo uzdevumu.

*Ilga Mantiniece,
Mg.sci.soc., Latvijas
Universitātes Bibliotēka*

Latvijas Universitātes kultūrvēsturiskais mantojums Bibliotēkas versijā

Bibliotēka kā atmiņas institūcija ir atbildīga par savas 'jumta organizācijas' kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un pieejamību sabiedrībai. Latvijas Universitātes Bibliotēkas rūpju lokā ir ne tikai LU informacionālais nodrošinājums ikdienā, bet arī pašas Universitātes intelektuālais, zinātniskais un kultūras mantojums ilglaicīgā aspektā. Ar iespējami pilnīgāku ar Universitāti, tās darbību un cilvēkiem saistītu materiālu uzkrāšanu ir par maz, tie ir arī jāapkopo, jāsystematizē, jāapstrādā, jādara pieejami un visbeidzot – jāpopularizē, lai informācija nonāktu aprītē un pavērtu iespējas tās tālākai izmantošanai, izpētei, zināšanai, nevis iegultu putekļos.

Bibliotēkas devums, kāds pirms pāris gadu desmitiem nebija iedomājams, ir tās veidotie digitālie produkti. LU e-resursu repozitorijā ietvertas tādas kolekcijas ar digitalizētiem materiāliem kā LU raksti kopš to pirmsākumiem, LU disertācijas un promocijas darbi, atsevišķu struktūrvienību izdevumu kolekcijas, vairākas tematiskās kolekcijas no vēsturiskajiem bibliotēkas krājumiem u.tml. LU portāla sadaļā "Bibliotēka" pieejamas ap pussimts virtuālo izstāžu, kas tematiski skar LU

vēsturi, LU personības, LU intelektuālos sasniegumus publikācijās (īkgadēji kopš 2009. gada), LU Bibliotēkas dārgumus utt. Protams, tiek veidotas arī tradicionālās izstādes uz LU kultūrvēsturiskā mantojuma bāzes, no kurām arī būtu vēlams saglabāt informāciju gan par vizuālo, gan faktoloģisko materiālu, jo tajās tiek ieguldīts vērtīgs nemams pētnieciskais darbs no pašas Bibliotēkas puses.

Materiāla pieejamība caur elektronisko vidi dod lielākas iespējas ar to iepazīties un ar to strādāt tālāk. Tas attiecas ne tikai uz digitalizētajiem izdevumiem no Bibliotēkas krājuma, bet arī jebkuru materiālu, ar kuru tiek uzrunāts potenciālais interesents. Dažkārt rodas jautājums, vai bibliotēkai prioritārs ir lietotājoorientēts vai vienkārši arhivējošs uzdevums. Diemžēl ir grūti atrast kompromisu starp orientēšanos uz studentu auditoriju un nopietnu akadēmisko vidi – tas prasa dažādas izteiksmes formas. Jebkurā gadījumā tas saistīts ar savas iestādes identitāti – tās izpratni un arī veidošanu, tai skaitā identitāti publicitātes materiālos.

*Kate Pāvula, Bc.art.,
Ventspils Augstskola*

Kultūras mantojuma digitalizācija: jaunrade Latvijas Nacionālās bibliotēkas digitālajā kolekcijā “Dziesmu svētku krātuve”

Kultūras mantojuma digitalizācija Eiropas Komisijas ziņojumā "Jaunā renesanse" (2011) izcelta kā iespēja "iedvest jaunu elpu pagātnē radītajiem darbiem, pārvēršot tos par vērienīgu resursu ikkatram lietotājam un nozīmīgu digitālās ekonomikas veidošanas stūrakmeni", savukārt šīgada UNESCO Pasaulē audiovizuālā mantojuma dienās tiek aicināts novērtēt audiovizuālā arhīva nozīmi, kas "ļauj vēsturei atdzīvoties" un "personīgi satikties un atkal savienoties ar notikumiem un mirklīmiem laikā, kas veidojuši mūsu atmiņas un līdz ar tām – mūs pašus" (2018).

Informācijas ātrā un plašā pieejamība digitālajā vidē nozīmē, ka ir nepieciešami risinājumi, kas, pirmkārt, stiprinātu digitalizēto materiālu pieejamību vietējās un starptautiskās platformās un, otrkārt, būtu pievilcīgi auditorijai – skatītājiem, lasītājiem, klausītājiem. LNB šajā ziņā ir spērusi Latvijas kultūrtelpai nozīmīgu soli, paceļot izpratni par mantojuma saglabāšanas būtību un praksi jaunā, mūsdienīgā līmenī.

Aizvadot 2018. gadu Latvijas 100 gades un XXVI Vispārējo latviešu Dziesmu un XVI Deju svētku zīmē, kā arī visā Eiropā atzīmējot Eiropas Kultūras mantojuma gadu, ar ERAF projekta "Kultūras mantojuma satura digitalizācija" atbalstu Latvijas Nacionālajā digitālajā bibliotēkā (LNDB) ir tapusi līdz šim saturā plašākā un dalībinstāciju skaitā lielākā, turklāt pati pirmā digitālā kolekcija, kas "dzīvi", jaunradīgi veidota par dzīvu fenomenu – Dziesmu un deju svētkiem. Līdzās mūsdienīgam tehniskam risinājumam, kolekcija izceļas ar jaunu pieeju digitalizēto materiālu atainošanā un īpaši kolekcijai radītiem teksta, video un datu vizualizāciju jaundarbiem, unikālā veidā attīstot kultūras mantojuma digitalizēšanu.

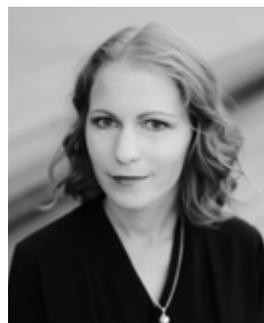
Referāta "Kultūras mantojuma digitalizācija: jaunrade Latvijas Nacionālās bibliotēkas digitālajā kolekcijā "Dziesmu svētku krātuve"" mērķis ir analītiski iepazīstināt ar LNDB digitālo kolekciju "Dziesmu svētku krātuve", to pētnieciski izvērtējot (tostarp atsaucoties arī uz autores personīgo pieredzi kolekcijas izveidē) kā inovatīvu kultūras mantojuma digitalizēšanas piemēru. Darbā sniegts vispārīgs ieskats LNDB kolekciju attīstības kontekstā un vēsturē, kolekciju tīklā un attiecīgajos galvenajos izaicinājumos. Izvērtēti kolekcijā ieviesto jauninājumu ieguvumi un trūkumi, apkopoti secinājumi un piedāvāti ieteikumi attīstībai.

Antra Medne, Mg.art.,
Aleksandra Čaka muzejs

Aleksandra Čaka literārā ceļa aizsākumi Krievijā

Aleksandra Čaka literārā ceļš sākās žurnālistikā, Saranskas apgabala komunistiskās partijas un komjaunatnes laikrakstā „Komunisma ceļš” (Коммунистический Путь). Ja 1917. gadā A. Čaka pierakstu kladē rakstītais dzejolis „Atdzimsti, Latvija, svētā!” varētu būt un varētu nebūt viņa paša sacerēts, ja dzejoļi, kurus A. Čaks varētu būt rakstījis Krievijas periodā, līdz mūsdienām nav saglabājušies, tad 1921. gadā no 3. augusta līdz 1. decembrim publikācijas laikrakstā „Komunisma ceļš” ir uzskatāmas par A. Čaka pirmajiem zināmajiem soļiem rakstniecībā un žurnālistikā. Gan 2011. gadā izdotajā pētījumā „Aleksandrs Čaks. Bibliogrāfija” sadaļā „Publicistika un tēlojumi”, gan „Aleksandrs Čaks. Kopoti raksti” 6 sējumos (1991–2007) redaktori uzrādījuši kā pirmo A. Čaka publikāciju laikrakstā „Komunisma ceļš” nr. 7 – „Glābjot Pievolgu – glābjam padomju republiku”. A. Čaka iesaistīšanās laikraksta darbā bija saistīta ar viņa politisko darbību Saranskas apriņķa Izglītības nodaļā, kur atradās arī laikraksta redakcija.

Agnese Treimane, Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija

Muzeju auditorija Latvijā 2018. gada datos

Pētījums "Kultūras auditorija Latvijā: situācija, procesi, tendences" [Culturelab 2016] atklāja, ka 52% Latvijas iedzīvotāju apmeklējuši muzejus, apmeklējumu skaitam arvien pieaugot. To veicinājusi muzeju infrastruktūras attīstība un piedāvājuma uzlabošana. Tajā pašā laikā vairums cilvēku muzejus apmeklē ne biežāk kā 2 reizes gadā, un apmeklējumu pieaugums vērojams uz aktivizēta patēriņa, nevis jaunpiesaistītas auditorijas rēķina. 40% no apmeklējumiem ir bijuši bez maksas. Lielāka iespējamība doties uz muzeju pieaugušajam ir tad, ja ģimenē ir nepilngadīgi bērni.

2018. gadā Latvijas Kultūras akadēmija veic Kultūras ministrijas pasūtījuma pētījumu "Par Latvijas muzeju nozīmi dažādām sabiedrības mērķgrupām: muzeju un sabiedrības mijiedarbība", iekļaujot arī muzeju apmeklētāju aptauju. Konferencē pieteiktais referāts dos pirmo ieskatu šajos datos, meklējot atbildes uz tādiem jautājumiem kā *vai tiešām cilvēkus muzeji pārsvarā interesē tad, ja tie ir bez maksas? Cik bieži Latvijas iedzīvotāji dodas uz muzejiem? Kādu lomu šajā statistikā spēlē Muzeju nakts? Kāpēc mēs dodamies uz muzejiem?*

Agrita Ozola, Mg.hist.,
Mg.sc., Tukuma muzejs

Muzeji svinēšanas procesā un tā atspoguļošanā

Muzeji, kā viena no atmiņas institūcijām, kas glabā sabiedrības sociālajai atmiņai būtisku kultūras mantojumu, no vienas puses tiecas saglabāt aizgājušo laiku liecības un uzturēt sabiedrības sociālo atmiņu, bet no otras puses – aktīvi darboties mūsdienā kontekstā, tiecoties ietekmēt aktuālos kultūras un arī sociālos un ekonomiskos procesus.

Atbilstoši šai divējādajai lomai, muzeji pētnieciskos nolūkos ir dokumentējuši arī svētku svinēšanas tradīcijas un komplektējuši priekšmetus, kas ar tiem saistīti. Ielūkojoties Latvijas Nacionālajā muzeju krājumā, atrodam tajā gan valsts svētku un īpašo gadadienu svinību atspoguļojumu, gan ar gadskārtu ierašu svētkiem un ar privātām svinībām saistītus priekšmetus, gan arī materiālus par izcilu personību jubilejām, viņiem veltītām izstādēm un pasākumiem.

Muzeji vienmēr ir bijuši arī svētku svinēšanas neatņemama sastāvdaļa, jo muzeja apmeklējums joprojām tiek uztverts kā brīvā laika pavadīšanas veids, tātad saistīts ar brīvdienām, svētkiem. Kā liecina valsts un dažādu pilsētu svētku programmas, muzeju izstādes un sarīkojumi ieņem ievērojamu vietu kultūras pasākumu vidū. Piemēram, sagaidot Latvijas valsts simtgadi, 68 dažādi muzeji iesaistījās Latvijas Nacionālā vēstures muzeja projektā – izstādes "Latvijas gadsimts" veidošanā.

Nereti arī muzeji paši ir kļuvuši par tādu kā svētku dāvanu, jo ir atklāti sakarā ar kādu jubileju. Daudzi memoriālie muzeji veltīti izcilām personībām un atvērti svinot kādas personības simtgadi. Nereti piedzīvoti arī kuriozi: Ernesta Birznieka-Upīša memoriālais muzejs Dzirciema "Bisniekos" (tagad Pastariņa muzejs) ir atvērts 1967. gada 1. oktobrī un veltīts Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 50. gadadienai. Atzīmējot Raiņa un Aspazijas 150. gadadienu, 2015. gadā Latvijas sabiedrība ieguva trīs rekonstruētus šiem dzejniekiem veltītus muzejus ar mūsdienīgām ekspozīcijām, kas 2018. gadā ieguva arī Eiropas muzeju Gada balvas īpašo atzinību.

Domājot par muzeju kolekciju un pašu muzeju lomu plašākā kultūras mantojuma un mūsdienu sociāli-politiskajā kontekstā, jāatzīst, ka nacionālās identitātes stiprināšanai būtu nepieciešams tāds muzejs, kas palīdzētu sabiedrībai pārorientēties no ciešanu pilnās vēstures uz pozitīvās domāšanas paradigmu, lai svinētu dzīvi.

RADOŠĀS INDUSTRIJAS UN KULTŪRAS MENEDŽMENTS

*Ieva Zemīte, Dr.oec.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Uzņēmējdarbības kompetences radošajās industrijās. Latvijas Kultūras akadēmijas studentu pieredzes anatomija

2018. gada pavasara semestrī trīs dažādi Latvijas Kultūras akadēmijas kursi studiju programmas ietvaros risināja uzdevumus, kuru mērķis bija uzņēmējdarbības kompetenču attīstība. Studentu kompetences tika novērtētas pirms un pēc studiju kursa ar EtreComp testu (*Margherita Bacigalupo, Panagiotis Kampylis Yves Punie, Godelieve Van den Brande, 2016*). Presentācijā būs iespēja iepazīties ar studentu sasniegtajiem rezultātiem, studentu identificētajām grūtībām un izaicinājumiem, kā arī studentu pašanalīzi par pieredzi, kas sniedz padziļinātu ieskatu nozīmīgākajās uzņēmējdarbības kompetencēs radošajās industrijās.

*Liudmila Arlanova, MA,
HSE Design School*

Wearable Art in terms of Accessories

The term "accessories" is used to mean a part of garment (the original is "garner," meaning "to equip"). Accessories as wearable objects – worn in close proximity to the body – are substituting and modifying the body (such as prostheses, glasses, devices, jewellery, cosmetics). The present study investigates a new role of prostheses as a special accessory. In modern culture prostheses are obtaining both communicative and aesthetic value, including the basic compensational one. Traditionally prostheses have been camouflaging some non-normativity of a person. Now, due to advances in technology and fashion, as well as to the request for diversity, – additionally to changes in comprehension of body scapes, – the situation is changing. This

creative approach demonstrates a new trend in "fashionable prostheses" and requires unification and collaboration of designers, scientists, engineers and medical community.

*Kaspars Šteinbergs,
Dr.oec., Alberta koledža*

*Agnese Hermane, Mg.art,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

*Kristīne Freiberga, Mg.art,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Pasākumu nozares privātā sektora darbība. Rīgas uzņēmumu analīze

Pasākumu nozare veido būtisku daļu no radošo industriju sektora, tajā aktīvi iesaistīts gan valsts, gan pašvaldību, nevalstiskais un privātais sektors, tomēr informācijas par nozares darbību un apjomu Latvijā ir maz. Nozare ir arī daudzveidīga un grūti definējama, jo ietver ļoti dažāda veida pasākumus. Viens no ievērojamākiem pasākumu nozares pētniekiem, grāmatu autors, Kalgari Universitātes emeritus profesors Donalds Geecs (*Donald Getz*) norāda, ka pasākumi ir pašsaprotama civilizācijas sastāvdaļa, tiem var būt dažādas funkcijas un mērķi. Tomēr pasākumu iedalījuma varianti ir ļoti dažādi. D. Geecs iedala tos šādi: kultūras svinības (pilsētu, novadu svētki, karnevāli, piemiņas pasākumi, reliģiskas norises); politiski un valstiski pasākumi (samīti, īpašās vizītes, vēlēšanas utml.), mākslas un izklaides pasākumi (koncerti, izrādes, balvu pasniegšanas ceremonijas); biznesa un pārdošanas pasākumi (tikšanās, izstādes, tirgi, korporatīvi pasākumi); izglītojoši un zinātnes pasākumi (konferences, semināri); sporta pasākumi (profesionālu, amatieru); privāti pasākumi (kāzas, svinības, jubilejas) (Getz, 2012).

Šī referāta mērķis, balstoties uz minēto dalījumu, analizēt pasākumu nozares darbību privātajā sektorā, lai iegūtu pārskatu par nodarbināto uzņēmumu skaitu, darbības jomām un to uzņēmējdarbības rādītājiem. Lielā uzņēmumu skaita dēļ, tiek pētīti tikai Rīgā reģistrēti uzņēmumi, kuri savu darbības jomu norādījuši atbilstoši NACE kodiem 9329 (Citas izklaides un atpūtas darbības); 9002 (Mākslas palīgdarbības) un 9001 (Mākslinieku darbība). Pētījumā tiek salīdzināti uzņēmumu darbības rādītāji 2013. un 2017. gadā, kas ļauj novērtēt uzņēmumu attīstības dinamiku gan arī apgrozījuma, gan darbinieku skaita

*Paula Podniece, Bc.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

*Evita Žagorska, Bc.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

ziņā. Pirmie secinājumi, mēģinot analizēt pasākumu nozari, norāda uz virkni problēmu. Pirmkārt, pastāvošā NACE klasifikācija neļauj identificēt pasākumu nozarē faktiski aktīvos uzņēmumus. Otrkārt, daļa no uzņēmumiem nepublicē informāciju par savu darbību, nav pieejama ne uzņēmuma mājaslapa, ne sociālo tīklu konti, kas ļautu gūt padziļinātu ieskatu rīkoto pasākumu daudzveidībā. Treškārt, daļa organizāciju faktiski darbojas vairākās juridiskās formās, piemēram, gan kā SIA, gan kā biedrība, kas apgrūtina iespēju nošķirt un novērtēt to darbību tieši konkrētā sektora ietvarā.

Ārkārtas situāciju menedžments kultūras pasākumos. Dziesmu un Deju svētku piemērs

Pētījuma mērķis ir izpētīt, kā nodrošināt ārkārtas situāciju menedžmentu kultūras pasākumos, izmantojot Dziesmu un Deju svētku piemēru. Pētījumā apskatīts risku menedžments – pamatprincipi, izmantojamie jēdzieni, paraugi potenciālo draudu un to novēršanas plānošanai, dokumentēšanai. Pētīts risku menedžments ārkārtas situāciju kontekstā, tostarp no psiholoģijas un socioloģijas disciplīnu teorijām raksturots pūļa efekts un mediju ietekme. Pētījumā raksturots risku menedžments Latvijā un analizēts, kā to regulē normatīvie akti.

Tāpat autore pētījusi, kā iedalās pasākumi pēc to veida, lieluma un citiem faktoriem. Raksturots, kā tas ietekmē riska menedžmentu. Pētīts ārkārtas situāciju menedžments konkrēti Dziesmu un Deju svētku kontekstā. Pētījuma rezultātā autore piedāvā ieteikumus turpmākajam Dziesmu un Deju svētku ārkārtas situāciju menedžmentam.

Pētījums veikts bakalaura darba ietvaros, šobrīd autore turpina darbu pie tēmas pētniecības, veicot novērojumus Dziesmu un Deju svētku norisē un citu kultūras pasākumu menedžmentā.

*Ilona Kunda, Dr.sc.soc.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

*Ieva Zemīte, Dr.oec.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Radošo industriju profesionāļu īstenotās karjeras virzīšanas stratēģijas Latvijā: pilotpētījums

Referāta mērķis ir iepazīstināt ar pētījuma ieceri, kas tiks īstenota ar LKA pētniecības projektu konkursa „Zinātniskās darbības attīstība Latvijas Kultūras akadēmijā” atbalstu, LKA ZPC pētniecēm sadarbojoties ar studējošajiem.

Pētījumā tiks izziņātas individu – radošo industriju pārstāvju – stratēģijas, kas lietotas profesionālās darbības virzīšanai trīs atšķirīgu radošo industriju kontekstā. Tā kā mikro-līmeņa stratēģijas līdz šim Latvijā nav skatītas, tas uzskatāms par pilotpētījumu, lai iegūtu izpratni par parādības īpatnībām.

Zinātniskajā literatūrā tiek norādīts, ka darbs radošajās industrijās nevar tikt pilnā mērā saistīts ar “karjeras” jēdzienu; vienlaikus tiek atzīmēts, ka radošajās industrijās nodarbinātie atšķiras ar augstu iekšējo motivāciju, gatavību darboties augstākminētās nenoteiktības un risku apstākļos, augstu autonomijas vērtību. Jaunu projektu atrašana parasti saistīta ar profesionālo un neformālu tīklu uzturēšanu, reputācijas uzturēšanu.

Tas liek pieņemt, ka profesionālās darbības virzīšanai radošajās industrijās nepieciešamās darbības ir būtiski atšķirīgas no tām, kas īstenojamas tradicionālās, lielās organizācijās un sektoros. Taču zināšanas par to, vai un kā radošo industriju profesionāļi virza savu profesionālo darbību, lai sekmīgi darbotos radošajās industrijās, ir būtiski nepietiekamas.

Referātā raksturosim pilotpētījuma teorētisko ietvaru un metodoloģiju, aicināsim auditoriju sniegt komentārus, kas varētu noderēt ieceres pilnveidei.

*Denīze Ponomarjova,
Mg.sc.,
Latvijas Universitāte*

*Zane Zeibote, MA,
Latvijas Universitāte*

Kultūras un radošās industrijas ekonomiskās attīstības un uzņēmējdarbības veicināšanai – labās prakses dažādos Eiropas reģionos

Kultūras un radošo industriju (KRI) pievienotā vērtība Eiropas Savienības (ES) un arī Latvijas ekonomiskajā izaugsmē un nodarbinātībā ieņem aizvien svarīgāku lomu, lai gan mūsu rīcībā joprojām nav piemērotas metodes pilnvērtīgai statistikas datu apkopošanai. Piemēram, apmēram 8% no Latvijas uzņēmumiem 2015. gadā darbojās KRI sektorā. Tomēr pastāv virkne apstākļu, kas joprojām kavē KRI uzņēmumu attīstību, t.sk. statistikas metožu un datu trūkums, KRI piemērotu atbalsta metožu un instrumentu trūkums, kā arī informācijas un zināšanu trūkums par KRI gan politikas veidotāju, municipalitāšu, uzņēmēju, nevalstisko organizāciju, gan arī iedzīvotāju vidū.

Nemot vērā KRI aizvien pieaugošo lomu ekonomikā, projekta CRE:HUB ietvaros pēdējos trijos gados tika apzinātas Itālijas, Slovēnijas, Portugāles, Spānijas, Rumānijas, Ungārijas labās prakses, no kurām arī Latvija var gūt labu pieredzi un mācīties. Īpaši aktuāli ir KRI finansēšanas modeļi, biznesa inkubatori jaunu KRI sektora uzņēmumu attīstībai un jaunu produktu un pakalpojumu radīšanai, kā arī radošie kvartāli, kas veidojas izmantojot kultūrvēsturiskā mantojuma sniegtās iespējas, gan arī pārveidojot bijušās rūpnieciskās teritorijas. Lai gan šajās jomās Eiropas reģionos iezīmējas gan kopīgas, gan atšķirīgas tendences, informētības un zināšanu līmeņa celšana par KRI visiem ir vienādi svarīga. Tādēļ arī Latvijai gan valsts, gan reģionu līmenī, plānojot savu attīstību pēc 2020. gada, jāņem vērā jau esošā Eiropas pieredze un aktuālās tendences.

KULTŪRAS UN MĀKSLAS SOCIOLOĢIJA, KULTŪRPOLITIKA, KULTŪRAS KOMUNIKĀCIJA MEDIJOS

*Andrejs Balodis, Dr.phil.,
Latvijas Kultūras
akadēmija, LU Filozofijas
un socioloģijas institūts*

*Andris Hiršs, Mg.phil.,
Latvijas Kultūras
akadēmija, LU Filozofijas
un socioloģijas institūts*

*Ainārs Kamoliņš, Mg.phil.,
neatkarīgs pētnieks*

*Anete Enikova, Latvijas
Kultūras akadēmija*

Kultūras degpunkti: Dagdas ceļojuma žurnāls

19. gs. beigas ir nozīmīgs Latviešu kultūras veidošanās posms. Taču reizē valsts teritorijā dzima un darbojās domātāji, kuru nozīme tālu pārsniedza tās robežas. Daudzus no viņiem mūsdienās vairs nepiemin. „Kultūras degpunkti” tiecas apzināt vietas, kas ir saistītas ar šiem domātājiem. Tāpēc

2018. gada vasarā vairāki pētnieki devās ceļojumā uz Latgali, lai aplūkotu tādas kultūrvēsturiski nozīmīgas vietas kā filozofa un parapsihologa Konstantīna Raudives (1909–1974) dzimtās mājas, Jāņa Pliekšāna (1865–1929) un poļu filozofa Nikolaja Loska (1870–1965) bērnības takas. Šī brauciena rezultāts ir Dagdas ceļojuma žurnāls, kas ir daļēnieku piezīmes par brauciena laikā pieredzēto un pārdomāto, tas ir vēstījums par aizgājušo notikumu rekonstrukcijām, kurās pagātne un tagadne cieši savijas kopā. Izmantojot vēsturiskās fantāzijas pieeju, kurā ir sintezēti intelektuālās un problēmu vēstures metodes elementi, nozīmīgu lomu atvēlot fantāzijai, kā arī atsaucoties uz franču domātāja Žaka Deridā (1930–2004) „izdedžu filozofiju”, ir iespējams meklēt jaunus ceļus komunikācijai ar pagātnes norisēm un reizē arī eksperimentēt ar veidiem, kā citiem par tiem vēstīt.

*Liēna Galeja, Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

*Ojārs Stepens, Mg.hist.,
Latvijas Universitāte*

*Arturs Šules,
Artura Šulca Centrs*

Vai tautai jāzina savi varoņi? Kultūras un mākslasjomas pārstāvji un VDK mantojums mūsdienu Latvijas publisko diskusiju telpā

Referāta tēma izvēlēta, ņemot vērā Latvijas publiskajā telpā aktuālo diskusiju par bijušās LPSR VDK dokumentārā mantojuma eventuālu publiskošanu. Šīs diskusijas ietvaros savukārt īpaši izceļams jautājums par sabiedrībā pazīstamu kultūras un mākslas jomas pārstāvju iespējamu saistību ar padomju okupācijas režīma specdienestiem, kas guvis plašu rezonansi, ietverot pretēju un bieži spekulatīvu viedokļu apmaiņu.

Referāta autori piedāvā padziļinātu šīs diskusijas analīzi, pievēršot īpašu uzmanību tēmas kontekstā pārstāvētajiem sociālajiem un vēsturiskajiem mītiem Latvijas sabiedrībā.

Sociālā kultūra Latvijā – neapzinātie resursi ilgtspējīgas sabiedrības veidošanai

Sociālā kultūra sevī ietver to kultūras segmentu, kas līdz šim nav iezīmēts valsts kultūrpolitikas plānošanas dokumentos, netiek finansēts no valsts vai pašvaldību līdzekļiem un kura nozīme indivīda, ģimenes un sabiedrības procesos līdz šim Latvijā nav pietiekami apzināta un novērtēta.

Sociālā kultūra kā kultūras sistēmas daļa un vērtību avots Latvijā līdz šim nav tikusi pietiekami aplūkota arī kultūras procesu pētniecībā.

Sociālās kultūras apguve pamatā notiek neformālās izglītības un indivīdu pašizglītības ietvaros un attīstās pateicoties indivīdu entuziasmam, brīvprātīgi ieguldītajam darbam un personīgajiem finanšu resursiem. Tajā pat laikā sociālā kultūra gan pašiem šajā kultūrā iesaistītajiem cilvēkiem, gan pārējai sabiedrībai rada vairākus nozīmīgus līdz šim neapzinātus kultūras, sociālus, demogrāfiskus, ekonomiskus un veselības veicināšanas ieguvumus.

Referātā tiks atspoguļota sociālās kultūras sistēma Latvijā, tās radītie ieguvumi ilgtspējīgas sabiedrības veidošanai, kā arī sabiedrībā pastāvošās problēmas kultūras kontekstā.

Jānis Matvejs, Mg.geogr.,
Latvijas Universitāte

Rīgas dzīvojamās telpas atveids padomju posma filmās

Saikne starp kino un pilsētu ir pastāvējusi vienmēr, pilnveidojot indivīda telpisko uztveri. Tomēr tikai 20. gadsimta 90. gados tika aizsākti pirmie pētījumi, kas uzmanību vērta kino un pilsētas savstarpējās ietekmes raksturojumam (Prokhorov 2001). Kultūras ģeogrāfi ir veidojuši teorētisko raksturojumu savstarpējai saiknei starp strauji attīstošos pilsētvidi un mūsdienu kino (Kraftl, Horton 2009). Savos pētījumos ģeogrāfi bieži atsauca uz franču sociologa Žana Bodrijāra (*Jean Baudrillard*) pilsētas telpas jēdzienu – "screenspace", kur robeža starp patieso un atveidoto telpu kļūst nenosakāma (Smith 2015).

Dzīvojamā telpa ir nozīmīga un nemitīgi mainīga pilsētvides sastāvdaļa, kas ģeogrāfiem liek meklēt arvien jaunas pētniecības metodes telpas raksturojumam. Kinematogrāfija ir specifiska dzīvojamās telpas reprezentācijas forma. Neatkarīgi no žanra, vēstījuma un izmantotajiem tehniskajiem paņēmieniem, filma vienmēr raksturo noteiktu laika posmu (Hay 1997), kā arī atveido pilsētvidi un tajā esošos procesus. Kino pētniece Eva Mazierska (*Ewa Mazierska*) norāda, ka sociālisma filmu izpēte sniedz iespēju atrast pretrunas oficiālajā padomju vēsturē un tās kinematogrāfiskajā reprezentācijā (Mazierska 2014).

Pēdējā laikā interese par padomju dzīvojamās telpas attīstību ir pieaugusi, atklājot saikni starp politisko varu, ekonomisko

raksturu un inovativitāti dzīvojamās telpas izveidē. Šis posms ietver arī citu, Latvijas sabiedrībā nepieredzētu, pilsētvides fenomenu – strauju dzīvojamo teritoriju jeb mikrorajonu attīstību. Iepriekš veiktie padomju telpas un kino pētījumi apskata atsevišķas filmas, atklājot tajās esošos pilsētvides elementus, sociālo raksturojumu un politisko ietekmi pilsētas izveidē. Filmu raksturojumam lielākoties ir izmantota padziļinātā satura analīze, atklājot vairākus starprozaru aspektus: filmas subjektu kā telpas izzinātāju (Novikova 2008), padomju pilsētvidi kā psiholoģiski pārveidotu telpu (Nāripea 2003); nacionālās identitātes meklējumu (Nāripea 2012); vispārēju dzīvojamās telpas aprakstu (Mazierska 2008). Tomēr neviens no iepriekš veiktajiem pētījumiem nesniedz aprakstošu liecību tam, kā dzīvojamā telpa ir vizuāli atveidota padomju posma kinematogrāfijā.

Pētījuma mērķis ir izzināt Rīgas dzīvojamās telpas diskursu padomju posma kinematogrāfijā, kā arī novērtēt galvenās izmaiņas dzīvojamajā apbūvē. Atsevišķas, ar nodomu izvēlētas, kinematogrāfiskās metodes tiek lietotas padomju mākslas filmās, dzīvojamo platību atklājot kā politisku pārvaldītu telpu, ar skaidri raksturotām telpiskām funkcijām un iedzīvotāju kategorijām, kuriem šo telpu ir atļauts apdzīvot. Pētījumā veiktā filmu analīze tiek salīdzināta ar pilsētvides un dzīvojamās telpas izmaiņām laika posmā no 1945.–1990. gadam. Pētījumā novērtētās 286 mākslas un dokumentālās filmas atklāj to, ka Rīgas dzīvojamā telpa ir nozīmīga padomju kino sastāvdaļa, būtiski ietekmējot padomju pilsētvides uztveri.

Pētījumā tiek atklāts, ka mikrorajoni ir bieži attēloti padomju mākslas filmās, kļūstot par nozīmīgu pilsētvides daļu, tomēr dzīvojamā telpa mikrorajonos nav kinematogrāfiska un tās atveids ir ierobežots, izvairoties no nepilnību attēlošanas, tā vietā atveidojot plašākās un greznākās telpas laukus un Rīgas centra īres namos. Lai gan padomju kino nav īstenojis tā galveno mērķi – mainīt uztveri par padomju dzīvojamo telpu, atveidojot to nevainojamu un bez jebkādiem trūkumiem, ir iespējams apgalvot, ka padomju kino ir nozīmīga liecība tehnoloģiskajiem sasniegumiem pilsētvidē un kinematogrāfijā, kā arī padomju sabiedrības raksturojumam un gaidām pēc pārmaiņām pastāvošajā politikajā iekārtā.

Atsauces:

- Bunkše, E.V. (1979). The Role of a Human Environment in Soviet Urban Planning. *Geographical Review*, 69 (4), 379-394.
- Hay, J. (1997). Piecing Together what Remains of the Cinematic City. Clark, D.B. (ed.) *The Cinematic City*. London: Routledge, 211-214.
- Kraftl, P., Horton, J. (2009). Urban Representation /Imagination. Kitchen, R., Thrift, N. (eds.) *International Encyclopaedia of Human Geography*. Oxford: Elsevier Science, 96-97
- Mazierska, E. (2008). The Politics of Space in Polish Communist Cinema. Nāripea, E., Trossek, A. (eds.) *Via Transversa: Lost Cinema of the Former Eastern Bloc*. Spec. issue of Place and Location: *Studies in Environmental Aesthetics and Semiotics*, 229-245.
- Mazierska, E. (2014). Squeezing Space, Releasing Space: Spatial Research in the Study of Eastern European Cinema. Bahun, S., Haynes, J. (eds.) *Cinema, State Socialism and Society in the Soviet Union and Eastern Europe, 1917-1989: Re-visions*. London: Routledge, 9.
- Nāripea, E. (2003). HOME and AWAY: Urban Representation in 1980s Soviet Estonian Cinema. Spec. issue of Place and Location: *Studies in Environmental Aesthetics and Semiotics*, 405-431.
- Nāripea, E. (2012). (Trans)National Cinema. Estonian Film in the 1960s. Imre, A. (ed.) *A Companion to Eastern European Cinema*. Oxford: Wiley-Blackwell, 244-255.
- Prokhorov, A. (2001). Springtime for Soviet Cinema. Re/Viewing the 1960s. *Pittsburgh: Russian Film Symposium*, 119-142.
- Smith, R. G. (2015). *Jean Baudrillard: From Hyperreality to Disappearance*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 32-33.

*Ilze Kļaviņa, Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Profesionālās mākslas festivālu piedāvājumi bērnu auditorijai, to veidošanas faktori un nozīme

Referāta centrālais jautājums veltīts dažādu faktoru izpētei profesionālās mākslas festivālu piedāvājumu veidošanā bērnu auditorijai. Profesionālās mākslas festivāli ir viens no profesionālās mākslas piedāvājuma veidotājiem. Piedāvājuma veidošanā bērnu auditorijai iesaistītas trīs vienības – sabiedrība, mākslas profesionāļu nozare un bērnu auditorija ar tās pārstāvjiem – ģimeni, vecākiem. Katrai vienībai ir savi mērķi, ko tā vēlas no mākslas produkta, katra tajā realizē savas intereses un saskata savus ieguvumus.

Pētījumā iekļauti festivāli, kas strādā ar noteiktu māksliniecisku stratēģiju un kuru zīmoli ir atpazīstami. Latvijā profesionālās mūzikas un mākslas regulāri notiekošie festivāli (LABA DABA, SANSUSĪ, VALMIERAS FESTIVĀLS, u.c.) veido profesionālās mākslas piedāvājumu bērnu auditorijai. Festivālu programmas veidošanas mērķi un pieejas ir atšķirīgi no marketinga, mākslinieciskiem un konceptuāliem festivāla aspektiem. Kopēji ir jautājumi – kādi ir būtiskākie faktori, kas ietekmē festivālu piedāvājumu veidošanu bērnu auditorijai. Kādu vietu un nozīmi festivāli atvēlē bērnu auditorijai? Cik lielā mērā piedāvājums atbilst festivālu programmatiskiem mērķiem, cik lielā mērā apmierina bērnu auditorijas vajadzības. Cik nozīmīgi ir tādi faktori kā izglītojošais, vērtīborientējošais, estētiskais, u.c.

Pētījums prezentēs arī to festivālu (HOMO NOVUS, LIEPĀJAS ZVAIGŽŅU FESTIVĀLS, u.c.) attieksmi, kas nepiedāvā bērnu auditorijai mākslas produktus. Profesionālu piedāvājumu bērniem nosaka atšķirības, ko veido mazo skatītāju, klausītāju estētiskās pieredzes trūkums un vecumposmu uztveres specifika.

*Leonarda Ķestere, Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Operas kā organizācijas iespējas attīstīt jaunas radošuma formas un apgūt jaunu auditoriju 21. gadsimtā

Neskatoties uz kultūru un tajās dominējošo vērtību plurālismu, daudzās valstīs opera joprojām ieņem vadošo vietu dažādo muzikālo teātru vidū. Operas pētnieki (*R.Bereson*) atzīst, ka operu var skatīt gan kā operas namu, kas lielākajā daļā sabiedrību kalpo kā sociālās pozicionēšanās un statusa simbols, gan kā komponētu muzikālu jaunrades darbu skatuvei ar savu auditoriju. Operās radītie mākslas produkti, kuros tiek reprezentētas tādas vispārcilvēciskas vērtības kā dzīvība un nāve, mīlestība un naidis, skumjas un prieks, kaislība un vienaldzība ir saistošas mūsdienu sabiedrības visdažādākajiem locekļiem gan – operas baudītājiem, gan – mecenātiem.

Neskatoties uz popkultūras milzīgo ietekmi un spēju piesaistīt apjomīgas auditorijas, arī tāda tradicionāla kultūras forma kā opera, spējusi rast pieejas, kā apgūt jaunus, dažkārt izteikti nehomogēnus auditorijas segmentus. Lielā mērā tas bijis iespējams, jo 21. gadsimtā operas žanrs, atbilstoši tā sarežģītībai un sintētiskumam, tradīcijai un elitārisma, ekonomiskajām realitātēm un izcilībai, joprojām turpina attīstīt jaunas muzikālā radošuma formas, kuras ļauj to raksturot kā multimediju mākslu. Mūsdienās operas multimedialitāte ieguvusi jaunas izpausmes iespējas. Nevienu šodien nepārsteidz fakts, ka opera mūsdienās tiek reprezentēta cilvēku ikdienā ar reklāmas, sporta sacensību, spēlfilmu, digitālo signālu un citu mediju starpniecību, kas samazina operas kā kultūras artefakta pieejamības šķēršļus un ļauj sasniegt cilvēku grupas ar daudzveidīgām kultūras un mākslas vajadzībām un vērtību principiem. Kā savdabīgs operas auditoriju paplašinošs faktors darbojas arī operu tiešraides kinoteātros un internetā. Minētās operas attīstības un izmaiņu tendences liek izvirzīt vairākus pētniecības jautājumus – Kā opera piesaista jaunus auditorijas segmentus? Kādus? Kā

mūsdienās operas savā mākslinieciskajā darbībā un pārvaldībā spēj integrēt dažādu ieinteresēto pušu (auditorija, finansētāji, dibinātāji, mākslinieki u.c.) vajadzības un vērtības, ar kurām notiek apmaiņa? Lai atbildētu uz šiem pētnieciskajiem jautājumiem, veikts salīdzinošs pētījums par minētajiem procesiem dažādu valstu operās.

*Agnese Logina, Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Mūzikas videoklipu pētīšanas metodoloģija

Šajā referātā tiks apskatīti veidi, kā var pētīt un aprakstīt mūzikas videoklipus. Apkopojot dažādus veidus, kā līdz šim ir pētīti mūzikas videoklipi, ieskaitot estētisko, saturisko, politisko un kontekstuālo analīzi, tiks piedāvāts veids, kā skatīties uz mūzikas videoklipiem arī kultūrvēsturiskā griezumā, īpaši pievēršoties Latvijas mūzikas videoklipu videi 1990. gados.

Pētot mūzikas videoklipus, ir jāņem vērā vairāki aspekti, – video mijiedarbība ar dziesmu un tās tekstu, arī jāpatur prātā mūzikas videoklips kā laikmeta populārās kultūras produkts, kas, it sevišķi ar laika distanci, kļūst par laikmeta liecību, vēsturisku dokumentu. Šis referāts pievērsīsies tam, kā analizēt videoklipus metodoloģiski Latvijas kontekstā, it sevišķi vēsturiskā griezumā.

*Sarma Freiberga, Mg.sc.soc.,
Latvijas Kultūras akadēmija*

Vai esam gatavi svinēt kopā?

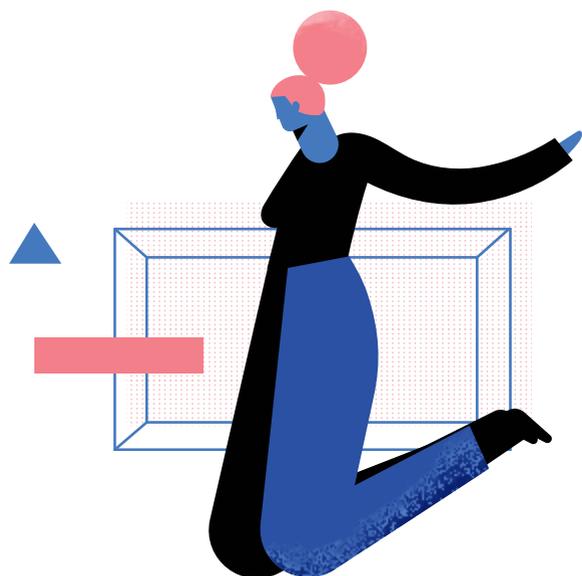
Savā referātā vēlos aktualizēt jautājumu par cilvēku ar īpašām vajadzībām dalību kultūras procesos Latvijā, jo diemžēl mūsu valstī cilvēku ar īpašām vajadzībām pieņemšana un iekļaušana sabiedrībā vēl joprojām ir problemātiska. Tas atspoguļojas arī kultūras procesu norisēs. Kultūrpolitikas dokumentos ir gan atzīmēts, ka cilvēkiem ar īpašām vajadzībām tiek dotas iespējas realizēt sevi kultūrā, diemžēl tas ne vienmēr iespējams praktiskā darbībā. Iemesli tam ir dažādi – vēsturiskie stereotipi, aizspriedumi, neinformētība, bailes, arī pavirša attieksme un nevēlēšanās pielikt vairāk pūļu radošā darba procesā. Savā referātā atsegšu vairākus no tiem.

Aktualizējot šī gada konferences ievirzi uz svētku svinēšanu, arī es savā referātā runāšu par cilvēku ar īpašām vajadzībām dalību tajos – gan simtgades lielākajā kultūras pasākumā – šīgada Vispārējos Dziesmu un deju svētkos, gan viņu dalību mazākos svētku svinēšanas notikumos. Runāšu par viņu iespējām būt tajos kā vienlīdzīgiem dalībniekiem – gan kā kultūras procesa radītājiem, gan viņu iespējām tos baudīt kā skatītājiem.

Rezultātu ieguvei izmantoju vairākas metodes. Pirmkārt, Dziesmu svētku dalībnieku ar īpašām vajadzībām aptaujas datus. Dalīšos arī ar savu personisko pieredzi šajos svētkos, kuros piedalījies gan kā "Fonda nāc līdzās!" kora, kurā dzied cilvēki ar īpašām vajadzībām, vadītāja, gan kā minētā kora dziedātāja.

Otrkārt, lai raksturotu skatītāju attieksmes tendences cilvēku ar īpašām vajadzībām māksliniecisko priekšnesumu uztverē, analizēšu vairāku koncertu, kuros piedalījās cilvēki ar īpašām vajadzībām, skatītāju elektronisko aptauju rezultātus.

KULTŪRU SASKARSME, STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJA UN VALODAS NOZĪME KULTŪRĀ

*Alida Zigmunde, Dr.paed.,
Rīgas Tehniskā
universitāte,
Humanitārais institūts*

Latviešu-poļu tuvināšanās biedrības daudzpusīgā darbība

Pirms 80 gadiem, 1928. gadā, Rīgā tika nodibināta Latviešu-poļu tuvināšanās biedrība. Tajā darbojās dzejnieks Jānis Rainis, politiķi – Latvijas Ministru prezidenti Ādolfs Bļodnieks, Hugo Celmiņš un Marģers Skujenieks, ministri Antons Balodis, Voldemārs Salnais, Kārlis Straubergs, LU profesori Francis Balodis, Ernests Blese, Staņislavs Kolbuševskis, Konstantīns Rončevskis, Latvijas Mākslas akadēmijas profesori Konstantīns Rončevskis un Vilhelms Purvītis, admirālis Teodors Spāde, uzņēmējs un žurnālists Antons Benjamiņš, Latvijas Nacionālā teātra direktors Arturs Bērziņš u. c. Biedrības darbā piedalījās arī Polijas sūtņi Latvijā. 1933. gada nogalē biedrības biedru skaits bija 310.

Biedrībai bija saimnieciskā sekcija, kas veicināja saimnieciskos un tirdzniecības sakarus, kā arī akadēmiskā sekcija, kas kārtoja savstarpēju studentu-praktikantu apmaiņu starp Latvijas un Polijas universitātēm. Par akadēmiskās sekcijas biedriem varēja kļūt Latvijas Universitātes un citu augstskolu studenti, absolventi. Notika Latvijas un Polijas augstskolu lektoru priekšlasījumi, tika organizētas studentu ekskursijas, kā arī prakses. Piemēram, 1939. gadā uz Poliju divu mēnešu praksē devās 30 Latvijas Universitātes studenti, bet Latvijā praktizējās 12 Polijas studenti.

1934. gadā Rīgā tika organizēta Polijas Tēlojošās mākslas izstāde, notika koncerti ar poļu pianistu, dziedātāju piedalīšanos. Piemēram, 1930. gadā Latvijā viesojās slavenais poļu pianists Jozefs Sļivinskis.

Latviešu-poļu tuvināšanās biedrība uzturēja draudzīgas attiecības ar Poļu-latviešu tuvināšanās biedrību Polijā. Abu biedrību biedri brauca ciemos – no Latvijas uz Poliju un no Polijas uz Latviju.

Aktīva bija biedrības Daugavpils nodaļa, kuras valdē darbojās Daugavpils pilsētas galva Jānis Volonts, ārsts Kārlis Birgers u.c.

Jāatzīmē biedrības izdotā grāmata "Mūsdienu Polija" (1929), kuru sastādīja K. Birgers un J. Ošs. Biedrības biedri sastādījuši grāmatas: Oto Nonācs "Atjaunotā Polija" (1933), Staņislavs Kolbuševskis "Poļu literatūra viduslaikos un renesansē" (1938), "Praktiska rokas grāmata latviešu valodas mācībai – gramatika, sarunas vārdnīca laukstrādniekiem un lauksaimniekiem" (1938) u. c.

Biedrību 1940. gadā padomju varas laikā slēdza, taču tās paveiktais un abu tautu draudzība nav zuduši.

*Laila Niede, Dr.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

*Gunta Ošeniece, Mg.philol.,
Latvijas Kultūras akadēmija*

Speķa pīrādziņi, kļiņģeris, Jāņi – atšķirības zīme vai vienojošais elements?

Vācu filozofs Volfgangs Velšs, oponējot 18. gadsimta kultūras filozofam Johanam Gotfrīdam Herderam, 20. gadsimta beigās izveidoja savu transkulturalitātes konceptu. J.G. Herders kultūras vizualizēja kā lodes, kuru centru veido nācijas laimes sajūta; kultūras (lodes) raksturo iekšēja homogenitāte un vēlme norobežoties no citām kultūrām. Savukārt V. Velšs noārda šo priekšstatu, izvirzot tēzi par kultūrām kā individualizētiem tīkļojumiem mikrolīmenī un hibridizētiem tīkļojumiem makrolīmenī. Tīklu elementus veido viss, ko iekļaujam kultūras jēdzienā, sākot no ikdienas praksēm līdz pat augstajai kultūrai (transkulturalitātes koncepts). Interesants ir fenomens, kā šie kultūras tīkļojumi parādās līdz 1939. gadam Latvijā dzīvojušo vācu tautības iedzīvotāju un viņu pēcteču sadzīvē – it kā noslēgtā vācu sabiedrībā Latvijā – un vēlāk Vācijā tiek kultivētas svētku un kulinārās tradīcijas, ko latvieši uzskata par savām, turklāt vēsturisko faktoru dēļ nenoliedzama ir arī citu tautu ietekme.

Referāts balstās uz Latvijas Kultūras akadēmijas docētāju un studējošo 2017. gadā uzsāktā projekta "Latvija – Heimatland" materiāliem. Projekta ietvaros savāktajos dzīvesstāstos tiek pētīti vācu kultūras elementi mūsdienu Latvijas vācu izcelsmes cilvēku

sadzīvē un Latvijas kultūras elementi to mūsdienu Vācijas iedzīvotāju ģimeņu tradīcijās, kuru saknes ir Latvijā un kuri vēl aizvien meklē saikni ar Latviju, savu pazaudēto dzimteni.

Konferencē sniegsim ieskatu, kā Latvijā praktizētās svētku svinēšanas tradīcijas tiek saglabātas Vācijā, kļūstot par atšķirības zīmi un Baltijas vāciešu kopienas vērtību. Īpašu svētku atmosfēru rada mielasts, jo *bez kļiņģera nav dzimšanas dienas*, tādēļ atmiņu stāstījumos bieži rodama informācija par tradicionālajiem "Baltijas virtuves" un "Rīgas virtuves" ēdieniem, ko Baltijas vāciešu ģimenēs gatavo un liek galdā svētku reizēs – speķa pīrādziņi, ķimeņmaizītes, rasols, biešu salāti un citi gardumi.

Analizētie dzīvesstāsti spilgti atspoguļo gan mikrolīmeņa, gan makrolīmeņa transkulturalitāti, resp., Baltijas vācieši ikdienas praksēs saglabājuši Latvijas kultūrvides elementus, kas nav raksturīgi citiem Vācijas iedzīvotājiem. Vienlaicīgi šajos kultūras elementos Baltijas vācieši saskata savas īpašās atšķirības zīmes, kas veicina norobežošanos no citām kultūras grupām.

*Beatriz Micaela /
Martínez Morán, MA,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Celebrations of the summer solstice: Jāņi or San Juan?

The main aim of this conference is to approach the similarities between the Spanish and Latvian cultures in one of the most important festival of the year: the summer solstice. Although both countries are far in distance, it is surprising to check that we are so close in the features of the celebration of Jāņi and San Juan. First, we will focus on the characteristics from the Spanish festivity (named *San Juan*) throughout the country and then, we will move on reading an extract from a stage play – *La dama del alba*, 1944 – from the Spanish author (contemporary of Federico García Lorca), Alejandro Casona (1903–1965). In this point, we will explain Latvian customs and thank Casonas' text, we will build a parallelism between both traditions. Finally, we will show the different theories and connections that can explain the analogies.

*Ingrīda Kleinhofa, MA,
Latvijas Universitāte*

Latvijas simtgades prezentācija un recepcija arābu publikācijās un plašsaziņas līdzekļos

Latvijas simtgades svinībām tuvojoties, ziņas par šo svarīgo notikumu parādās arī arābu valodā izdotajās avīzēs un plašsaziņas līdzekļos. Tiek tulkotas arī grāmatas un raksti par Latviju, piemēram, Latvijas institūta ilustrētais izdevums "LATVIA: 100 SNAPSHOT STORIES" un Latvijas eksprezidentes V. Vīķes-Freibergas "The Poppy Blossom from my Native Land: The married woman as exile in Latvian folk poetry". Parādās arī videoklipi arābu valodā par Latvijas simtgades tēmu. Visos šajos gadījumos ir svarīgi ne tikai pareizi pārtulkot šos tekstus, bet arī ņemt vērā lielās kultūras atšķirības un attiecīgi pielāgot teksta saturu. Jābūt arī gataviem, ka arābi varētu pārprast daudzas latviešu kultūrā ierastas un pašsaprotamas lietas, ka daudz kas ir papildu jāskaidro un no dažām tēmām labāk izvairīties. Referātā analizēts Latvijas tēls, kuru arābu lasītājiem, skatītājiem vai klausītājiem varētu radīt minētie avoti, aplūkoti gadījumi, kuros vēstījums par latviešu kultūru varētu tikt pārprasts, kā arī sniegti ieteikumi, kādā veidā no šādiem pārpratumiem izvairīties.

*Ilze Oļehnoviča, Dr. philol.,
Daugavpils Universitāte*

Contrastive analysis of Gender Differences in Linguistic Creativity in Describing Hues, Tints, Shades and Tones

The paper presents the results of a synchronic interdisciplinary study, the aim of which is to find out commonalities and differences in the way respondents – native speakers of Latvian and English – describe (rather than name) hues, tints, shades and

*Solveiga Liepa, Mg. philol.,
Daugavpils Universitāte*

tones. The participants of the unconstrained colour describing experiment are males and females (N=40) aged 20 to 30. The respondents' task was to provide written description of hues, tints, shades and tones presented in colour samples. The results of the study confirm the results of the previous studies on gender differences in describing colours, namely, that females tend to use more elaborated colour vocabulary, with more descriptors and non-basic monolexemic terms, as well as more positive (pleasurable) words than men (see, for instance, Arthur, Johnson, Young (2007); Mylonaholstas, Paramei, MacDonald (2014), a.o.), but, since the focus of the present study is the respondents' linguistic creativity in describing (rather than naming) colours, the results testify to the fact that among the participants of this study those are male speakers of English and female speakers of Latvian who are linguistically more creative when describing numerous shades, tones and tints of one and the same hue.

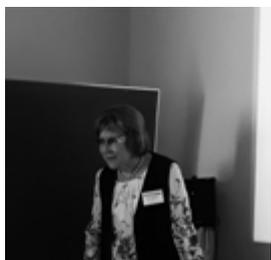
*Jeļena Tretjakova, Dr. philol.,
RTU Daugavpils filiāle,
Daugavpils Universitāte*

Differences in Metaphorical Representation of Transport Terms: a Case Study of Source Domains Employed in English and Russian

The second half of the 20th century marked a wave of interest towards metaphor from the side of language scholars. This was to a great extent preconditioned by the introduction of the contemporary theory of metaphor stating the pervasiveness of metaphor (Lakoff, G. Johnson, M. (1980). This resulted in the extensive research of metaphor by scholars representing various fields, e.g. politics, sports, medicine, military, engineering etc. (see Forceville 2009; Charteris-Black 2005; Veisbergs 2007; Rozik 2008; Bole 2006; Wall and Tudor 2009). The present report deals with the study of terms presented metaphorically in car and railway terminology and the analysis of source

domains employed for metaphorical representation. The English language has been selected as a source language of the study. Thus, the terms presented metaphorically have been first identified in the English language with their subsequent juxtaposition to the Russian counterparts. The task set for the research is to distinguish the terms presented metaphorically in both languages through different source domains, to speculate as to the employment of a certain source domain in metaphorical representation.

Anita Načisčione, Dr.philol.,
Latvijas Kultūras akadēmija

Pattern of Extended Metaphor: A Cross-language and Cross-century Perspective

Extended metaphor is an age-long stylistic pattern used to convey figurative thought and its continuity in discourse.

Diachronic studies yield interesting discoveries about the use of extended metaphor in old texts, e.g. *The New Testament* presents an extension of the metaphorical phraseological unit *the salt of the earth*, covering a whole verse (Mathew 5: 13). This case of creative use leads to the thought that extended metaphor must have been in use as an abstract pattern of figurative thought at the time when the New Testament was written and most probably before it.

A cognitive approach helps to explain diachronic stability of the pattern of extended metaphor across centuries and the innumerable cases of use as well as the great similarity in its functioning in different languages and types of language. Thus it is not a matter of a particular language or the stage of its development; it is a matter of the creativity of human thought.

The aim of this paper is to give a brief insight into instantiations of the pattern of extended metaphor that has been sustained over longer stretches of poetic text. Cognitively, extension of figurative meaning discloses the workings of the human mind.

As an entrenched pattern, metaphor is central to the

understanding of the world at large. It is part of the development of a concept, sustaining the figurative thought and making sense of related observations. Thus, it is indispensable for the process of conceptualisation of our thoughts, including the course of human life.

The theoretical points will be illustrated by excerpts of poetic texts (by Geoffrey Chaucer, Alexander Pushkin and Vizma Belševica) in different languages (EN, RU, LV) and periods, bringing out the differences and similarities in actual use of the pattern of extended metaphor and in conceptualisation of human lifespan.

Elīna Veinberga, Dr.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija

Stylistic Techniques in the Representation of Latvian Character: A Study of Gatis Šļūka's Cartoons

The definition of cartoon states that it is "a simple drawing showing the features of its subjects in a humorously exaggerated way, especially a satirical one in a newspaper or magazine" (EOLD 2018). Satirical depiction means that it ridicules people's foolishness or vices, particularly in the context of present-day politics and other current issues.

Latvians are often stereotypically seen as reserved, envious, conservative and very practical. They talk a lot, especially when they have to complain, however, they are not very active when it comes to actually improving their situation. Many of these features lend themselves to mockery. It has to be taken into account which generation of Latvians is referred to because those who belong to the young generation are often more open, tolerant and confident.

Gatis Šļūka is one of the leading Latvian cartoonists. He has a master's degree in art, and he has published several books of contemporary cartoons. His cartoons concern many themes that are important for most Latvians – culture, our country, nature, migration, money, Europe, various festivities and others. Gatis Šļūka depicts the country of Latvia as a personification of an old woman who has suffered a lot; nevertheless she is vigorous and

resilient. An average Latvian is depicted as a singer, whiner, ice fisher, mushroom gatherer, arsonist of last year's grass, admirer of Kristaps Porziņģis, etc. (LSM 2018).

In cognitive linguistics stylistic techniques such as metaphor and metonymy are regarded as natural phenomena that form the basis of the way we think (Lakoff and Johnson [1980] 2003). In this presentation I will explore the visual and verbal aspects of stylistic patterns as they form a web of figurative strands in multimodal discourse.

References:

EOLD 2018 – English Oxford Living Dictionaries. Oxford University Press. [online], 2018 [viewed 20.09.2018].

Available: <https://en.oxforddictionaries.com/english>

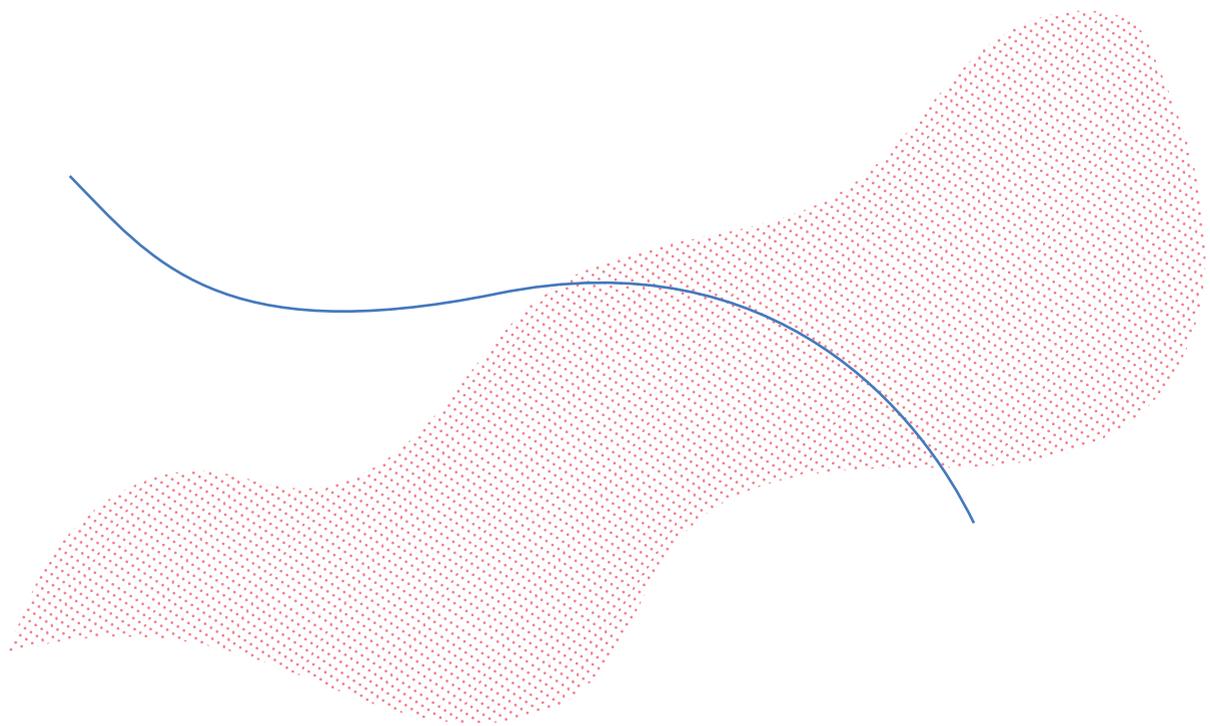
Lakoff and Johnson [1980] 2003 – Lakoff, George and Johnson, Mark. [1980] 2003.

Metaphors We Live By. Chicago and London: The University of Chicago Press.

LSM 2018 – Gatis Šlūka jaunajā grāmatā pasmaidījis gan par večiņu Latviju, gan vidējo latvieti.

[online], 2018 [viewed 28.09.2018]. Available:

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksa/gatis-sluka-jaunaja-gramata-pasmaidijis-gan-par-vecinu-latviju-gan-videjo-latvieti.a280410/>

VIZUĀLĀ MĀKSLA

*Jānis Taurens, Dr.phil.,
Latvijas Mākslas
akadēmija*

Svētki kā avangarda mākslas stratēģija: Bratislavas un Bolderājas piemērs

Jēdziens "svētki" iezīmē noteiktas domāšanas trajektorijas estētikas un laikmetīgās mākslas laukā. No vienas puses, Hanss-Georgs Gadamers darbā "Skaistā aktualitāte. Māksla kā spēle, simbols un svētki" (1977), turpinot Kanta estētiku, šo jēdzienu izmanto, lai apvienotu noteiktas mākslas iedarbības iezīmes. No otras – Rietumu radikālais mākslas avangards, piemēram, *Fluxus* un situacionisti, 50. gadu beigās un 60. gados to iekļauj savā teorētiskajā un praktiskajā arsenālā: no *Fluxus* organizētās *Festspiele der Neuester Musik* Vīsbādenē, 1962. gadā, līdz situacionisma vismaz daļēji ietekmētajiem 1968. gada maija studentu nemieriem Parīzē, vai situacionistu – Gija Debora, Atilas Kotāņi un Raula Vaneigema – Parīzes Komūnai veltītajām tēzēm (1962), kurās viņi Komūnu nosauc par svētkiem jeb festivālu (*fête*).

Mākslas teorijai svarīgs būtu jautājums, vai nonkonformisma mākslas notikumi šeit – Latvijā un plašākā nozīmē tā sauktā "Austrumu bloka" valstīs, kur "svētkus" bija piesavinājusies oficiālā ideoloģija, – patiešām bijuši, sekojot izplatītam viedoklim, pilnībā eskeipiski un eksistenciāli, koncentrēti uz personīgo un subjektīvo pretstatā kolektīvajam un sociālajam? Avangarda mākslas norises 60. un 70. gadu Bratislavā, toreiz Čehoslovākijā, un NSRD (Nebijušu sajūtu restaurēšanas darbnīcas) organizētie gājieni uz Bolderāju 80. gados ir tikai divi piemēri, kas noraida šādu vienkāršotu un bināru dalījumu un liek izmantot sarežģītāku jēdzienu sistēmu. "Svētki" šajā gadījumā ir ne tikai aprakstošs termins – noteiktas, pasaulē mazāk zināmas mākslas prakses ļauj piešķirt šim jēdzienam kritisku (tā laika oficiālo ideoloģiju kritizējošu) potenciālu un pašu jēdzienu atgūt no tā izmantojuma šodienas politiski labējā retorikā.

*Māra Ādiņa, Mg.art.,
Latvijas Mākslas
akadēmija*

Tēlniecības kvadriennāles Latvijā

Tēlniecības kvadriennāles Latvijā ir viens no lielākajiem tradicionālajiem, regulārajiem pasākumiem, kuri savu pēctecību nav pārtraukuši līdz pat mūsu dienām. Savā prezentācijā vēlos iepazīstināt ar šiem vērienīgajiem vizuālās mākslas projektiem, izsekojot kvadriennāļu norises gaitu, ietverot paralēlos papildpasākumus.

"Tēlniecības kvadriennāles Rīga" ir aizsākušās 1972. gadā, kaut jau 1958. gadā notika liela tēlniecības izstāde, kuras ietvaros izkristalizējās ideja par regulāru Baltijas republiku tēlniecības izstādi. Republiku Mākslinieku savienības nolēma rīkot plašu tēlniecības izstādi ik četrus gadus.

Tēlniecības kvadriennāļu vēsturi varētu iedalīt trīs lielos posmos, kas saistīti ar Latvijas politisko situāciju. Padomju Savienības laikā radītās tēlniecības kvadriennāles – 1972., 1976., 1980., 1984., 1988. gados bija Latvijas PSR Mākslinieku savienības organizētas kopā ar Maskavā esošās PSRS Mākslinieku savienību. Protams, ka lielo izstāžu tematika bija samērā brīva, bet politisko funkcionāru noteikta un uzraudzīta. Baltijas republiku tēlniecība eksponējās kopā ar Maskavas un Ļeņingradas tēlniekiem. Vēlāk uz kvadriennālēm bija uzaicinātas Kaukāza republikas, lai veicinātu mākslinieku apriti, draudzību un radošās diskusijas. Tamdēļ paralēli tēlniecības izstādēm, kas notika Rīgā, organizēja konferences, kurās apsprieda mākslas statusu, tēlniecības virzību un republiku mākslas atšķirības.

Otrs posms iezīmējas ar Latvijas II brīvvalsts atjaunošanu, kad tēlniecības kvadriennāles turpina rīkot Mākslinieku savienība, bet jau viena pati, bez PSRS Mākslinieku savienības un Mākslas fonda finansiālā atbalsta, bet arī bez Maskavas politiskā

uzstādījuma. Šajā periodā notika 1992., 1996., 2000. gada pasākumi, kas, protams, bija salīdzinoši nelieli, bet uzturēja, nu jau brīvu, Baltijas valstu līdzdalību un iespēju aicināt piedalīties arī Eiropas valstīs. Katru pasākumu pavadīja konference, kas satuvināja māksliniekus, iepazīstināja ar katras valsts mākslas tendencēm, materiāliem vai nozaru pārklāšanos.

Nedaudz vairāk vēlos akcentēt nesenāko pasākumu norisi. Pēc 2000. gada, kad Mākslinieku savienībai bija ļoti ierobežoti finansiāli līdzekļi, pasākuma organizēšanu pārņēma biedrība "Mākslas menedžmenta un informācijas centrs". Biedrību vadīja divi radoši Latvijas tēlnieki – Aigars Bikše un Kristaps Gulbis. Pateicoties viņu aktīvajam menedžmentam un Eiropas interesei par potenciālajām dalībvalstīm (2004. gada 1. maijā Latvija iestājas Eiropas Savienībā un ES iegūst jaunu, mainīgu telpu), "Tēlniecības kvadriennāle Rīga" 2004 EIROPAS TELPA ieguva papildus finansējumu no ES programmas "Kultūrai 2000", un bija iespējams organizēt patiešām ievērojamu pasākumu ar 25 valstu un 60 mākslinieku dalību. Vēl 2008. gada pasākumu organizē abi tēlnieki kopā, līdz 2012. un 2016. gada kvadriennāles paliek tikai Aigara Bikšes uzraudzībā.

Iezīmējot šos, ik četrus gadus notiekošos pasākumus, var izsekot Latvijas mākslas dzīves kultūras norisēm, to izmaiņām gan idejiski, gan finansiāli, izsekot tēlniecības nozares aktualitātēm, beidzamajos gados vairāk starptautiskajām, mazāk Latvijas vizuālās mākslas būtiskajiem akcentiem.

*Auguste Petre, Bc.art.,
Latvijas Mākslas
akadēmija*

Svētku mājīgā daba propagandas mākslā

Totalitārisma politiskā māksla vispirms asociējas ar noteiktu, Eiropai nozīmīgu, vēstures posmu, kurā mākslinieki un viņu daiļrade bijusi gana skaudri ierobežota. Māksla, kas pakļauta propagandas nolūkiem, vienlaikus uztverama kā pagātnes pieredzes dekorācija un savdabīgas estētikas caurvītu ideju kopums.

Visbiežāk uz totalitārisma un sociālistiskajam reālismam piederīgu mākslu mēs atskatāmies kā sociologi vai politiskie analītiķi, mākslinieciskās kvalitātes un tematiskās interpretācijas uztverot kā pašsaprotamas. Kultūras dzīvi pārņēmusī politiskā ideoloģija aizēnoja mākslas brīvību, zināmā mērā, pārvēršot to par dokumentācijas paņēmieni. Sociālistiskais reālisms nereti uztverts vēsi, pat ar skumjām, kā māksliniekus iegrožojošs mākslas stils. Tomēr viena no nenoliedzami būtiskām propagandas mākslas tēmām bijusi pacilātības un svētku sajūtas radīšana. Ar ļaunu, pūli pārliecināt nav iespējams.

Svētki, kas vizuālajā propagandas mākslā visbiežāk rādīti stimulējošos plakātos un tēlniecības darbos, ir ārkārtīgi smalkas simbolikas caurstrāvoti. Jaunās estētikas vēstneši, aiz kuru "reālisma" slēpjas mājīga daba.

*Zane Grigoroviča, Mg.art.,
Latvijas Kultūras akadēmija*

1982. un 2016. gads. Svētki lasīšanas grāmatās sākumskolai. Saturs un vizuālie risinājumi

Svētki var kalpot par kultūras procesu un valsts ideoloģijas indikatoru. Mācību grāmatu saturs, ko papildina ilustrācijas, cieši saistīts ar ideoloģiskajām prasībām. Pirmo klašu mācību grāmatas gan saturiski, gan vizuālajos risinājumos piedāvā iespēju analizēt, kādus svētkus, kādā formā māca un aicina svinēt divu atšķirīgu sociāli ekonomisko formāciju skolēnus. Analīzei izvēlētas 1.–3. klases lasīšanas / latviešu valodas mācības grāmatas, ko mācību procesā izmantoja 1982. gada un 2016. gada pirmklasnieks. Divas paaudzes, vecāki un bērni.

Pēc interpretatīvās antropoloģijas pārstāvja Kliforda Ģirca (*Clifford Geertz*) domām, cilvēka domāšana izcelsmes, funkcijas un formas ziņā ir sociāla. Tādējādi kultūrai un svētkiem kā īpašai kultūras sastāvdaļai piemīt dialogisks raksturs ("The Interpretation of Cultures", 1973). Sociālais diskurss, kurā mācību grāmatu saturs un ilustrācijas veidotas un tiek uztvertas, nosaka vēstījuma interpretāciju.

Referātā respektēta oficiālā ideoloģija divos atšķirīgos laika periodos. Padomju izglītības sistēmas mērķis – veidot jauna tipa cilvēku – padomju cilvēku; akcentēts vispārējās izglītības sovetizācijas aspekts. Savukārt pašreiz spēkā esošās Pamatizglītības programmas galvenais mērķis – nodrošināt izglītojamo ar sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamajām pamatzināšanām un pamatprasmēm (LR Ministru kabineta noteikumi Nr.468 (2014)), idejiski aicina audzināt sociāli aktīvu personību.

Autore analizē, vai svētku interpretācijās mācību programmās izvirzītie mērķi realizēti pirmo klašu latviešu valodas/ lasīšanas mācību grāmatās. Izmantojot vizuālās semiotikas metodi, analizēti principi, kādi svētki tiek akcentēti un vizualizēti.

*Ilze Kadiķe, Mg.educ.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Jaunu vizuālu izteiksmes līdzekļu apzināšana veiksmīgas vizuālās komunikācijas nodrošināšanai

Vizuālizpratne kā indivīda kompetence jeb vizuālā inteliģence ir nepieciešama, lai atpazītu ideju vai modeļu veidošanas iespējas vai ierobežojumus dažādos vizuālās komunikācijas izziņas teorijas kontekstos. Eiropas vizuālizpratnes vadlīnijās (2016) uzstādītais jautājums par vienotas vizuālizpratnes kvalitātes līmeņa iespēju veidošanu ir salīdzinošo pētījumu iespējamība kultūrizglītībā un nozīme kultūrkompetences attīstīšanā (Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada ieteikumā 2006/962/EK par pamatprasmēm mūžizglītībā). Tiek atzīmēts, ka aizvien pastāv nacionālās un vēsturiski tradicionālās kvalitātes izpratnes un vērtējumu atšķirības iespējamība. Kultūras izpratnes un izpausmes kompetences definīcijai ir divas pieejas: saskaņā ar pirmo – tiek ievērotas estētiskas bagātās tradīcijas un mākslas izglītība šeit kalpo kā ievads "augstās" mākslas pasaulē, kā arī tā iepazīstina ar mākslas vēsturi un mākslinieciskām iemaņām; otrā pieeja balstīta ekonomiskajos pamatojumos, kur tiek akcentēts radošums un inovācijas, priekšplānā izvirzot salikto mākslas formu pieaugumu ("Kultūras izpratnes un izpausmes rokasgrāmata", 2016).

Turpinot izziņāt mākslas būtību vizuālajā komunikācijā starp mākslinieku un skatītāju, ir svarīgi saprast, cik lielā mērā mākslinieciskā tēla izveidi ietekmē mūsu pieredze, dzīves kvalitāte un vai katrs jauns mākslas darbs saistās ar citiem (redzētiem) mākslas darbiem. Vai cilvēki, kurus daba ir apveltījusi ar prasmi radīt mākslas tēlus, kas savukārt ietekmēs apkārtējos (skatītājus), atceras savas daiļrades ētisko un estētisko būtību un spēj apzināties savu atbildību par jaunradi? Jo redzēt nozīmē ticēt (Berger 1989). Kādi tradicionāli – labi pazīstami vai jauni – nezināmi izteiksmes līdzekļi tiek pielietoti vizuālajā komunikācijā ar skatītāju? Kopīgi vērojot jaunus un neviennozīmīgi interpretētos mākslas darbus, pētīt indivīda (skolēns,

mākslinieks u.c.) radošā snieguma pieredzi, piemēram, izanalizējot mākslinieka kā informācijas nesēja izteiksmes līdzekļu kārtošanas principu izmantošanu stājglezniecībā, var atklāt veiksmīgus vai mazāk veiksmīgus vizuālās komunikācijas risinājumus jeb vizuālu izteiksmes līdzekļu organizāciju mākslas darbā un atpazīt aizgūtus (varbūt neapzināti) ar mākslas darba uztveri saistītos faktoros un kultūras kontekstus (zīmes, simboli, arhetipi, vēstījumi, paņēmieni u.tml.).

*Krista Balode, Mg.oec.,
Latvijas Mākslas
akadēmija*

Latviešu gleznotājs Aleksandrs Romans un viņa darbs „Iesvētīšanas diena” (1904)

Vai vienmēr piedalīšanās svētku svinēšanā nozīmē piekrišanu to paustajai ideoloģijai? Referāts aplūko sarežģītās attiecības, kuras 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Pēterburgas Mākslas akadēmijā pastāv starp topošo latviešu mākslinieku Aleksandru Romanu un valdošajiem mākslas pasniedzējiem un noved pie diplomdarba ar nosaukumu „Iesvētīšanas diena”. Glezna formāli pieder pie sadzīves žanra – tajā attēlots reāls ikgadējs notikums, raksturīgs reģionam, no kura nācis mākslinieks. Latvijas teritorijā jau 19. gs. pirmajā pusē baznīca izveidoja jauniešu iesvētību ceremonijas un kopš 1832. gada evaņģēliski luteriskās baznīcās sāka iesvētīt 15 līdz 18 gadus vecus jauniešus. Iesvētību ceremonijā iesvētāmos uzņēma pilntiesīgo draudzes locekļu skaitā. Taču šo mākslas darbu nevar neaplūkot kontekstā ar luterāņu baznīcas attīstību 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Latvijā un mācītāju piederību baltvāciešu kultūrai, kas attālināja baznīcu no vienkāršās tautas un radīja pretestību nacionāli noskaņoto latviešu vidū. Izprotot šo stāvokli, pamazām atklājas, ka darbs „Iesvētīšanas diena” vēsta nevis par cilvēka pieaugšanas un tuvināšanos Dievam svinēšanu, bet gan alegoriskā veidā stāsta par plaisu, kas šķir iesvētāmos no iesvētītājiem.

Pētījums ir galvenokārt balstīts uz tā laika publikācijām presē, laikabiedru atmiņām un vēsturiskā konteksta un paša mākslas darba rūpīgu izpēti. Iegūtie novērojumi pēc tam tiek salīdzināti ar jau pastāvošajiem mākslas darba aprakstiem.

AUDIOVIZUĀLĀ UN SKATUVES MĀKSLA

Līva Ornicāne, Mg.art.,
Latvijas Universitāte

Creating audience impact in multimedia performance art – Impact Creation matrix

The paper "Creating audience impact in multimedia performance art – Impact Creation matrix" zooms in on the connection between the audience and multimedia performance art, examines the audience perceptiveness factors, explores multimedia usage within performance art and analyses the relationships between the both sides. The purpose of the research is to determine the best methods that artists can use to create impact on the audience during live multimedia performance.

To find out, summarise and structure these methods, qualitative study as case studies and interviews are carried out. The final result of the research is the Impact Creation matrix. The matrix is aimed to help artists as directors, choreographers, performance artists, multimedia artists in their creation process to increase the impact on the audience during live performance, thus, improving the value of their work.

Main part of the research contains international artist case studies of Dandypunk, Miwa Matreyek and Gob Squad. The impact on the audience is analysed through six dimensions: Captivation, Spiritual Value, Emotional Resonance, Intellectual Stimulation, Social Bonding and Aesthetic Growth. Additionally, couple of expert interviews are carried out and, finally, the matrix has been validated by professional participants of the industry and experts.

The Impact Creation matrix offers verbalised and structured view of various methods that can be used in creation process of performance art in order to amplify the impact within each of the dimension.

Zane Daudziņa,
Mg.philol., Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija

Aktiera runas rīki 21. gadsimtā

Kas ir runas rīki, kuri nodrošina aktierim spēju kontrolēt savu ķermeni un sasniegt to, ko teātra antropologs Nikola Savarēze sauc par *psihisko inteliģenci*?¹ Kāda ir šo rīku sinerģija aktiera darba procesā? Referātā "Aktieru runas rīki 21. gadsimtā" tiks meklēta atbilde uz šiem jautājumiem. Sākotnēji vienkāršais fokuss uz pamatelementiem – balsi, elpošanu, žestiem – un 20. gadsimta beigu pienesums – mikrofoni, atduras pret neskaitāmiem loģiskiem strupceļiem. Vai ieelpu var saukt par aktiera runas rīku? Varbūt rīks ir nevis ieelpa, bet ieelpas nodrošinātā balss bāze vai, precīzāk, plaušu tilpums? Varbūt nevis plaušu tilpums, bet konkrēti orgāni: traheja, plaušas, diafragma? Aktiera darbā absolūti nepieciešamos, ne ar ko neaizstājamos psihiskos procesus – atmiņu, sajūtas, uztveri, iztēli, uzmanību un gribu tāpat var uzskatīt par runas rīkiem. Tomēr varbūt nevis šie procesi ir rīki, bet konkrēti smadzeņu apgabali kreisajā puslodē vai vēl precīzāk – konkrēti neironi, kas atsaucas fiziskiem un psihiskiem impulsiem, uzskatāmi par runas rīkiem?

Attīstot šādi uzsāktas domas pavedienu fizioloģisko detaļu virzienā, neizbēgami rodas ne vien terminoloģiska, bet arī konceptuāla rakstura grūtības. Gan tādēļ, ka aktieri, režisori, runas pedagogi bieži lieto aptuvenus un pašu ieviestus terminus, kuru izpratne reti sakrīt ar vārdnīcās un enciklopēdijās minētajām jēdzienu definīcijām, gan arī tādēļ, ka ikvienā mācību grupā, atkarībā no pedagoga valodas un darba metodikas, ieviešas savi, tikai grupas ietvaros vien saprotami procesu un ķermeņa vietu apzīmējumi. Teātra aktierus, režisorus, kritiķus un arī skatītājus allaž ir intrīgējis mistiskais, nedefinējama aktiera runas pievilcības noslēpums. Kas ir tie runas rīki, kuru klātesamība vai tieši otrādi – iztrūkums – nosaka runātā vārda iedarbību un spēku, domas dziļumu un valdzinājumu?

¹ Barba E., Savarese N. *The Secret Art of the Performer. A Dictionary of Theatre Anthropology*. 250.lpp.

*Valda Vidzemniece,
Mg.horeo., Jāzeņa Vītola
Latvijas Mūzikas akadēmija,
Latvijas Kultūras akadēmija*

Rūdolfā Lābana Festkultur idejas Latvijas kultūrvidē 20. gadsimta 20./30. gados un mūsdienās

20. gadsimta sākumam raksturīgā interese par ķermeņa kultūru tās visdaudzveidīgākajās izpausmēs spilgti manifestējās vācu *izteiksmes dejā* jeb *Ausdruckstanz*. Tās idejiskais iedvesmotājs un spilgtākā personība bija Rūdolfā Lābans – dejotājs, horeogrāfs, pedagogs un pirmais modernās dejas teorētiķis. Pateicoties Lābana radošai darbībai un teorētiskajiem pētījumiem, dejā kā mākslas forma ieguva jaunu statusu. Individuālajos pētījumos balstītā pārliecība, ka dejas spēj atklāt cilvēka psihes dziļākos slāņus, radīja jaunu kultūras fenomenu – deju, kas bija saistīta ar laikmeta dzīves un kultūras visaptverošo garu. Savā praktiskajā darbībā un dejas filozofijas formulējumā Rūdolfā Lābans lielu vērtību veltīja dejas lomai sociālajā aspektā. Visos laikos dejai ir bijusi ļoti nozīmīga loma indivīda socializācijā, dejas vienmēr ir bijusi rituāls, ceremonija, svētku un svinību neatņemama sastāvdaļa, tāpēc Lābana visdedzīgākā vēlēšanās bija integrēt deju sabiedriskās aktivitātēs un dot dejas prieku ikvienam sabiedrības loceklim.

1922. gadā publicētajā rakstā "Festville und Festkultur" viņš skaidro sava koncepta principus un kā savu ideju realizācijas formu piedāvā kustību korus. Viņa pieredze darbā ar kustību koriem un tautas svētkiem formēja ticību tam, ka lielākos dzīves svētkus, tāpat kā ikdienas svētku mirkļus vajadzētu papildīt ar garīgu pārdzīvojumu, kas padziļina kopības izjūtu, reizē izceļot katra indivīda identitāti un personības svarīgumu. Lai atjaunotu garīgo dimensiju, dejai ir jāvienojas harmonijā ar dabu un kosmosu, izpētot kustību pamatelementus, kas ir kopīgi cilvēciskajām būtņiem un videi.

20. gadsimta 20./30. gados modernā dejas bija vācu kultūras eksportprece, vācu deju skolās inovatīvās dejas metodes apguva daudzi ārzemju studenti, arī Latvijas modernās dejas mākslinieku saikne ar vācu dejas skolu ir visai nozīmīga. Vācijā pie izteiksmes dejas meistariem ir mācījušies un papildinājušies daudzi mākslinieki – Valija Grela-Magito, Ģertrūde Domanžē-Līce, Tamāra Grela, Zigfrīds Elcbergs, Sams Hiors, Mīla Cīrulle, Hermanis Štēlmahers, Helēna Šelda, Beatrise Vīgnere un citi dejas meistari. Pētījums izseko kā R. Lābana svētku kultūras idejas integrējās Latvijas kultūrvidē 20. gadsimta 20./30. gados un meklē to atspoguļojumu mūsdienu dejas ainā.

*Andris Vecumnieks,
Dr.art., Jāzeņa Vītola
Latvijas Mūzikas
akadēmija,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Juris Karlsons. Baleti. "Pēc lasījuma..."

Jura Karlsons (1948) – baleta žanra "lielmeistars" latviešu mūzikā. Baleta žanra nozīme un sasniegumi Karlsona daiļradē. Karlsona četri baleti – žanrs "pēc lasījuma". Žanra "pēc lasījuma" definējums, prototipi un nozīme latviešu un pasaules mūzikas pieredzē. Baleta literārie avoti latviešu un pasaules literatūrā (R. Blaumanis, Aspazija, A. Lindgrēna). Literatūras avotu un literatūras studiju nozīme baleta libreta tapšanā. Sižeta radošas adaptācijas un sintēzes piedāvājums "pēc lasījuma" žanra realizācijā. Autorlibreta nozīme baleta koncepcijas izveidē. Karlsona mūzikas "baletiskums". Īsa Karlsona baletu analīze un spilgtāku muzikālo materiālu apskats. Balets "Antonija#Silmači" – simfoniska vīzija, muzikāli horeogrāfiska drāma par Antonijas personiskās dvēseles drāmas psiholoģisko retrospekciju. Baleta dramaturģijas apskats.

*Juta Ance Romberga,
Bc.philol.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

3 recenziju kritika kvadrātā

Referāta pētniecības objekts ir divas izrādes un to recenzijas (katrai izrādei 3 dažādu autoru recenzijas). Tiek meklēts objektīvais lauks, apkopota visa informācija, ko par izrādēm sniedz recenzijas. Referātā tiek meklēta subjektīvā un objektīvā robeža mākslas kritikā, ja tāda vispār ir iespējama. Tiek meklēts katra recenzenta fokusa punkts, apzinoties, ka viena recenzija nespēj pateikt visu par katru izrādes detaļu, par katru izrādē iesaistīto mākslas jomu un mākslinieku. Referāts piedāvā atsevišķu autoru tekstu analīzi, kā arī, sintezējot recenziju saturu, tiek mēģināts rekonstruēt pašu izrādi (jautājums — vai tas vispār ir iespējams?). Referātā apskatītas recenzijas par izrādēm „Melnā sperma” (ĢIT, 2015, rež. V. Nastavševs) un „Zvērīgā mīla” (DDT, 2017, rež. M. Lācis), līdz ar to tiek pievērsta uzmanība nevalstiskajiem teātriem un konkrēti to attiecībām ar kritiku, aktualizēts jautājums par kritikas nozīmi mazās formas izrādēm mazāk zināmos teātros. Referāta autore pati ir studējusi un publicējusi teātra kritiku, tagad studē teātra režiju, tāpēc tiek piedāvāts oriģināls skatupunkts, kur kritiķis, kurš ir bijis mākslinieka korpēs, tagad kritizē kritiku un tās nozīmi. Tāpēc ir vērts vienmēr atcerēties, ka kritizēt nenozīmē pārņemt un meklēt to slikto vai negatīvo, bet gan — analizēt.

Aktuāli jautājumi — Vai kritika veicina dialogu starp skatītāju un mākslinieku, starp kritiķi un mākslinieku un starp kritiķi un skatītāju? Kas ir kritikas mērķauditorija? Vai kritikai jāatspoguļo saturs? Vai kritika ir māksla? Cik liela loma kritikai ir izrādes reklāmā?

*Aina Matīsa,
LKA goda profesore,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Par topošo monogrāfiju “Atskats uz 60 gadiem Latvijas teātrī, kino un pedagoģijā”

LKA Goda profesore un ilggadīgā skatuves runas docētāja Aina Matīsa iepazīstinās ar kādu no daudzajām savas topošās monogrāfijas epizodēm. Monogrāfija “Atskats uz 60 gadiem Latvijas teātrī, kino un pedagoģijā” sastāvēs no prologa, trim nodaļām (cēlieņiem) un epiloga, kas aptvers visu dzīves gājumu no bērnības līdz pat mūsdienām, galvenokārt koncentrējoties uz Ainas Matīsas radošo un pedagoģisko pieredzi.

Darba mērķis ir caur konkrētās personības pieredzes prizmu parādīt vesela laikmeta nozīmi un nospiedumus Latvijas teātra kultūras un izglītības procesos, izceļot atsevišķas nozīmīgas personības, ar kurām autorei bijusi cieša saskarsme.

FOLKLORISTIKA, ETNOLOĢIJA, ARHEOLOĢIJA UN KULTŪRAS ANTROPOLOĢIJA

*Inga Holsta, Bc.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

*Agita Želtkovska,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Vai Pilskalnē pazīst pilskalnus?

2018. gada pavasarī Ilūkstes novada Pilskalnes pagastā tika atklāti divi iepriekš nezināmi pilskalni – Drīgeņu pilskalns un Liepkalnu pilskalns. Realizējot Latvijas Kultūras akadēmijas pētniecības projektu konkursa „Zinātniskās darbības attīstība Latvijas Kultūras akadēmijā” atbalstīto projektu „Augšzemes pilskalnu papildinājums”, 2018. gada jūlijā tika veikta folkloras vākšana Ilūkstes novada Pilskalnes pagastā, lai skaidrotu, ko vietējie cilvēki zin pastāstīt gan par jaunatklātajiem, gan jau iepriekš zināmajiem pilskalniem. Galvenā uzmanība tika pievērsta teicējiem un mājām, kuras atradās jaunatklāto Drīgeņu un Liepkalnu pilskalnu tuvumā. Tāpat tika intervēti cilvēki Kalnišķu un Melnā kalna pilskalnu tuvumā. Jau pirms ekspedīcijas bija skaidrs, ka klasiskā pilskalnu folklorā, kā teikas un nostāsti, visdrīzāk nebūs sastopama, un ja būs, tad tā tikusi izlasīta iepriekšpublicētajās grāmatās un tūrisma ceļvežos. Tāpēc interese tika vērsta arī uz pašu vietējo pieredzi un atmiņām par konkrētajām vietām – kā Pilskalnes nosaukums un pilskalnu tuvums ietekmē vietējo iedzīvotāju ikdienas dzīvi. Tika iegūti vērtīgi kontakti, stāsti par vietējo apkārtni, iedzīvotāju attieksmi pret pilskalniem un jaunas teikas.

Referāta ietvaros tiks aplūkots gan iepriekš, gan ekspedīcijas ietvaros savāktais folkloras materiāls, gan mūsdienu tehnoloģiju nozīme ekspedīcijas un datu apstrādes procesā. Pamanāmas bija divas tendences attiecībā pret zināšanām par pilskalniem – no uzskata, ka Pilskalne ir tikai pašvaldības nosaukums līdz pat viedoklim, ka pagastā sastopamie pilskalni liecina par vietas īpašo nozīmīgumu. Atklājās, ka jau iepriekš dažiem vietējiem iedzīvotājiem ir bijis skaidrs priekšstats par tagadējā Liepkalnu pilskalna patieso statusu. Līdz ar to, ir skaidrs, ka pilskalna jēdziens Pilskalnes novada iedzīvotājiem nav svešs, un iedzīvotāju attieksme pret to atklājas viņu stāstos un atmiņās, kas ir pētišanas vērtas.

*Juris Urtāns, Dr.hist.,
Dr.habil.art.,
LKA Zinātniskās
pētniecības centrs*

Jaunatklāto pilskalnu birums. Latvijas austrumu daļa. 2018. gads

Iepriekš nezināmu pilskalnu jaunatklāšana Latvijā ir lēns, tomēr pagaidām nepārtraukts process. Iepriekšējais pēdējais jaunatklājums – Andrupenes Černoručjes pilskalns tika atklāts 2016. gada pavasarī. 2017. gada nogalē un 2018. gada pavasarī tika publicēti LIDAR (*Light Detection and Ranging* – aerolazerskenēšana) dati par Latvijas austrumu daļu, nosedzot lielu Latgales rietumu un dienvidrietumu un lielāko daļu Augšzemes teritorijas (pieejams: <https://kartes.lgia.gov.lv/karte/>). Tādējādi arī kamerālos apstākļos bija iespējams mēģināt ieraudzīt reljefa pārveidojumus, kas raksturīgi pilskalnam. Lai verificētu kamerāli iegūto informāciju, aizdomīgās vietas tika uzmeklētas un apsektas dabā. Tādējādi 2018. gadā tika atklāti astoņi iepriekš nezināmi pilskalni; bet Atašienes pilskalns (Krustpils novada Atašienes pagasts), kurš tika uzskatīts par noraktu un iznīcinātu, izrādījās labi saglabājies. Pilskalnus, pārskatot LIDAR skennējumus un dažādi līdzdarbojoties, palīdzēja atklāt Toms Kļaviņš, Aleksandrs Lubāns, Mareks Maļkevičs, Andis Mežulis, Valdis Mičulis, Jānis Rancāns, Raimonds Rozenvalds un citi. Ar atklājēja tiesībām pilskalniem doti vārdi, jo tikai par Beitānu un Grahoļsku pilskalniem kā pilskalniem iepriekš bija zināmas kādas nenoteiktas mutiskas norādes, bet Daudišu pilskalnu, neidentificējot to kā pilskalnu, sauc par Kazukalnu (Kozlova gora). Jaunatklātie pilskalni to verificēšanas hronoloģiskā secībā ir Beitānu pilskalns (Dagdas novada Andrupenes pagasts), Dudaru pilskalns (Rēzeknes novada Feimaņu pagasts), Viduku pilskalns (Aglonas novada Aglonas pagasts), Driģeņu pilskalns (Ilūkstes novada Pilskalnes pagasts), Liepkalnu pilskalns (Ilūkstes novada Pilskalnes pagasts), Daudišu pilskalns (Krāslavas novada Kalniešu pagasts), Grahoļsku pilskalns (Rēzeknes novada Feimaņu pagasts) un Gorņicas pilskalns (Rēzeknes novada Simalas pagasts). Puse jaunatklāto pilskalnu ir grūti pieejami, bez kultūrslāņa, ar izteiktiem nocietinājumiem mākslīgi veidotu vaļņu, grāvju un

terašu veidā un būtu uzskatāmi par patvēruma pilskalniem (Beitānu, Viduku, Driģeņu un Gorņicas pilskalni). Daudišu pilskalns nocietināts ar sarežģītu vaļņu, grāvju un terašu sistēmu; pilskalna pakājē ir apmetnes kultūrslānis, un tas būtu uzskatāms par stipri nocietinātu cietokšņveida pilskalnu. Seno dzīvesvietu apliecinoša keramika iegūta Dudaru, Daudišu un Grahoļsku pilskalnās. Liepkalnu pilskalns, šķiet, ir Livonijas laika nocietinājums pie Lietuvas dižkunigaitijas robežām, kura nocietinājumu ietvertais plakums ir vairāk nekā 0,7 ha liels. Jaunatklājamo pilskalnu birums Latvijas austrumdaļā, šķiet, nav beidzies, jo jau tagad ir identificētas vairākas pārbaudāmas vietas, bet par Latgales austrumdaļu LIDAR dati vēl nav publicēti.

*Ieva Pigozne, Dr.art.,
LU Latvijas vēstures
institūts*

Priekšauta valkāšanas tradīcijai pa pēdām: vēstures liecības un pieņēmumi

Pirmās liecības par priekšauta valkāšanu Latvijas teritorijā sastopamas jau arheoloģiskajā materiālā, priekšautu esamību pie goda tērpa apstiprina arī 16.–19. gadsimtā tapušie laikabiedru zīmējumi, kā arī Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā saglabātie priekšauti.

19. gadsimta beigās, kad tradicionālais apģērbs jau bija zudis no ikdienas valkāšanas, pirmie mēģinājumi koristēm izveidot tautas tradīcijās balstītu, taču jaunradītu tērpu, tika komplektēti ar priekšautiem. 20. gadsimtā, kad tautastērps jau bija ieņēmis stabilu skatuves tērpa lomu, priekšauts izskausts no latviešu tautastērpa komplektējuma.

Referāts atspoguļo pēcdoktorantūras projekta „Apģērba attīstība Latgalē 19. gadsimtā” pētniecības rezultātus, izseko dažādu vēstures avotu liecībām par priekšauta valkāšanu un tiecas noskaidrot priekšauta „izzušanas” ideoloģiskos apsvērumus. Mūsdienās vēsturiskā patiesība par tradicionālo apģērbu 19. gadsimtā slēpjas zem daudziem uzslāņojumiem, kuri radušies 19. gadsimta otrajā pusē un 20. gadsimtā, un tie turpina pastāvēt arī šodien un vēl arvien tiek „atražoti”, uzturēti un pat popularizēti

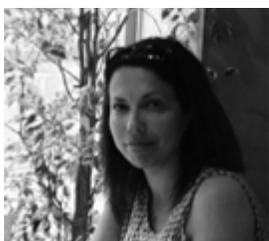
un kopti. Pētniekam uzmanīgi jāizvērtē pieejamos avotus, jo daļu no tiem jau iespaidojis tautastērpa veidotāju komplektējums un ideoloģiskā nostāja. Referātā uzrādītas lietisko, rakstīto un ikonogrāfisko avotu sniegtās liecības par priekšauta valkāšanu pie tradicionālā goda apgērba Latvijas austrumu daļā un salīdzinātas ar mūsdienās izplatītajām 20. gadsimtā tapušajām tautastērpa komplektācijām.

*Agrita Krieviņa, Mg.sc.ing.,
RTU Dizaina tehnoloģiju
institūts*

Tradicionālo pastalu apzināšanas un atdarināšanas process

Darbā apskatīti Latvijas teritorijā lietotie vienkāršākie apavi laika periodā no 19. gs. līdz 20. gs. vidum, apzinātas pastalu atrodamības vietas, veikta pētījuma apjoma izvēle. Pārbaudītas metodes, ar kuru palīdzību visprecīzāk iespējams aprakstīt etnogrāfiskās pastalas, lai uz iegūto pētījumu bāzes varētu salīdzināt objektu atšķirības un izstrādāt pastalu izklājumus un galveno savienojuma mezglu shēmas. Kā pētniecības metodes lietotas literatūras apskats, vecāka gadagājuma respondentu intervijas, pētījumi Latvijas novadpētniecības muzeju fondu krājumos – fotogrāfēšana, tekstuāla aprakstīšana, mērīšana, detaļu zīmējumi.

*Māra Simons, Mg.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Autoetnogrāfija kā kvalitatīvā pētījumu metode: subjektivitātes un objektivitātes aspekti

Referātā tiek analizēti autoetnogrāfijas konceptuālie aspekti, kā arī šīs metodes lietojums kvalitatīvās pētniecības kontekstā. Autoetnogrāfijas jēdziens zinātniskajā diskursā ienāca 70-tajos gados, un tas tika lietots, lai raksturotu pētījumus, kuros kultūras dalībnieki aprakstīja paši savu kultūru vai arī reflektēja par savu ilgstošu atrašanos kādās citas kultūras telpā.

Autoetnogrāfijas būtība saistās ar dziļi personīgu līmeni attiecībā uz pētnieka sevis apzināšanos un novērošanu noteiktā sociokultūras kontekstā. Kā viens no šādas pieejas piemēriem tika piesaukts kultūrantropologa Karloss Kastanedas jaki indiāņu Dona Huana mācības apraksts (Castaneda, 1971). 80-gados kultūrantropoloģisko pētījumu kontekstā autoetnogrāfija tika atzīta par vienu no patstāvīgajām kvalitatīvajām metodēm, tomēr nereti vien tā joprojām tiek kritizēta, un apšaubīta tās spēja nodrošināt zinātniskajā pētniecībā nepieciešamo objektivitāti. Viena no zināmākajām autoetnogrāfijas metodes piekritējām, pētniece Hivona Čanga savos darbos runā par autoetnogrāfijas metodi, kas ļauj savienot plašāku kultūras analīzi un interpretāciju ar konkrēta stāstījuma detaļām (Chang, 2008). Viņas autoetnogrāfijas metodes izpratne saistīta ar sekošanu sociālo zinātņu pieejām, nevis humanitārajām zinātnēm raksturīgai aprakstošai stāstniecībai. Tomēr pastāv arī pretējs viedoklis, kas uzsver autoetnogrāfijas subjektivitātes lietderību. Piemēram, antropoloģe Karolīna Elisa akcentē nepieciešamību pēc emociju izraisīšanas un iesaistošas pieejas pētniecībā, jo tai jāatklāj cilvēku pārdzīvojumi dažādos procesos, kad tie mēģina risināt aktuālas dzīves situācijas un dilemmas (Ellis and Bochner, 2006). Tādos gadījumos, pēc subjektīvās autoetnogrāfijas virziena pārstāvju domām, ir iespējams ne tikai transformēties un palīdzēt pašiem sev, bet arī piedāvāt jaunas zināšanas un līdzpārdzīvojumu lasītājam. Diskusija attiecībā uz autoetnogrāfijas metodes subjektivitātes un objektivitātes aspektiem, visticamāk, tik drīz nebeigsies, tomēr šai salīdzinoši jaunajai metodei ir perspektīva, un nepieciešams laiks, lai tiktu izstrādāti skaidrāk definēti noteikumi un tās lietošanas rīki.

*Agnieszka Kania, MA,
Jan Kochanowski
University*

May the pre-war guidebooks be still useful? The case of Vilnius in the interwar period

During the interwar period Vilnius belonged to the Second Polish Republic although many objectives of Lithuanian. As a capitol of region and voivodship Vilnius became the important centre of polish science, culture and art. In 1919 there was established the Stefan Batory University divided into six faculties. One of them was titled the Faculty of Fine Art. Artists and historian working there frequently focused on issues related to cultural heritage as well as history of art. Among the academic staff were two authors of pre-war guidebooks of Vilnius: Juliusz Kłos and Marian Morelowski. The aim of presentation is to determine the main issues:

1. the style of working by these books as well as the methodology using by authors (what kind of sources they used, theoretical and practise information);
2. what was the most important aim of these guidebooks and who was the target group?
3. Authors' attitude to issues like: the main monuments in Vilnius, its history and cultural heritage. Their attitude to tourism, sightseeing and travels. Their involvement in touristic movement in Vilnius.
4. usefulness of pre-war guidebooks nowadays. Attempt to comparison pre-war and nowadays Vilnius using these two guidebooks (place of remembrance, churches, temples, piece of nature).
5. Reception of these guidebooks nowadays.

The presentation will be based on pre-war guidebooks as well as on the documents located in the Lithuanian Central State Archives, Lithuanian Historical Archives and the National Ossoliński Institute. These research are connected with the grant of the academic staff of the Faculty of Fine Art at the Stefan Batory University, funded by the National Science Centre in Poland.

*Aleida Bertran, MA,
Latvian Academy of
Culture*

The role of folk festivals in the context of national identity construction: the case study of Festival Baltica

This paper aims to share recent findings on Festival Baltica and discuss the role of this festival within the context of national identity construction in the Baltic States. The case study, Festival Baltica, started to be celebrated in 1987 after a Baltic folk show organised by the Soviet Union in Estonia that caught the attention of international delegates. The festival was conceived as an authentic Baltic folk festival that would foster the concept of Baltic identity and kinship between Lithuania, Latvia and Estonia. During the Singing Revolution, this event engaged with the international community by joining the CIOFF and by inviting international folk ensembles. Festival Baltica also became a platform for the local community to show national symbols in public such as the Latvian flag.

After the euphoria of the Singing Revolution and the regaining of independence, Festival Baltica is still being celebrated. Notwithstanding, the changes in social paradigms and the relevance of staged folk festivals such as the Song and Dance Celebration put into question the current meaning of this event.

Ethnographic research carried out for Heriot-Watt University and the Latvian Academy of Culture in the edition of Festival Baltica 2017 sheds light on this issue. Qualitative and quantitative methods explore the perception of the concept of Baltic identity for the current organisers and both local and international performers. The findings reveal that, in this new era of national freedom, Festival Baltica is still meaningful for the main institutions that organise the event. However, the audience decline and the lack of sponsors have led to the suggestion of new approaches for future editions. Regarding the perception of

Baltic and international performers, the results show that the performers share the same motivation and that overall Festival Baltica is a tool for learning and sharing the Baltic culture and tradition.

*Inese Sīrica, Dr.art.,
Latvijas Mākslas
akadēmija*

Latviešu tradicionālās amatniecības izstādes Dziesmu svētku laikā – etniskās identitātes simbols

Referātā „Latviešu tradicionālās amatniecības izstādes – etniskās identitātes simbols” tiks analizēta par tradīciju kļuvusī prakse rīkot tautas lietišķās mākslas izstādes Dziesmu svētku laikā. Pieteiktās tēmas izklāsts balstīts uz visu izdoto tautas lietišķās mākslas izstāžu katalogu (20. gs. 60. gadi līdz mūsdienas) tekstiem un attēliem, sava laika publikācijām (novērtējumiem), ietverot tos nacionālās identitātes teorijas rāmjos. Uzskaitīti un analizēti nosauktie amatniecības žanri un tiem piešķirtā emocionālā noskaņa.

Paštaisītie priekšmeti kā latviešu tautu raksturojoša sastāvdaļa 19. gadsimta otrajā pusē nelielā skaitā iekļauti baltvāciešu rīkotajās lauksaimniecības izstādēs. 1896. gada Latviešu etnogrāfiskajā izstādē pievērsta uzmanība mājas apstākļos tapušajām lietām kā kokgriezumiem dekorētās sprēslīcas, tautas tērpu audumi, rotas, mūzikas instrumenti u.tml.

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā latviešu amatniecības izstrādājumus novērtēja Pēterburgas barona Štiglica Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas latviešu studenti un absolventi, saskatot to formās, krāsās un dekorā radošo potenciālu jaunam nacionālam dizainam. Tikai ar Latvijas valsts nodibināšanu

1918. gadā aizsākās apzināta latviešu amatniecības izstrādājumu (jaunradīto un vēsturisko) izstādīšanas prakse meklējot to, ko dēvēt par savu, latviešu kultūrai raksturīgu jeb „latvisku”. Meklējumu kulminācija ir 1937. gada Daiļamatniecības izstāde, toreiz mākslinieks Uga Skulme rakstīja, ka būtu lieliski, ja šādi amatniecības svētki norisinātos tieši Dziesmu svētku laikā.

1937. gada izstādē līdzās muzejiskiem priekšmetiem blakus likti amatnieku un rūpnieku darinājumi. 20. un 30. gados visā Eiropā ierasta prakse starptautiskās izstādēs, stāstā (nacionālās kultūras konstrukcija) par attiecīgo valsti, lepoties ar etniskiem tautas amatniecības piemēriem. Vien kopš 1948. gada aizsākusies tautas lietišķās mākslas izstāžu rīkošana jeb latviešu amatniecības svinības Dziesmu svētku laikā. Šīs izstādes likušas dziļus pamatus uztverē par to, kādus amatniecības žanrus (austie audumi, izšuvumi, kaltie priekšmeti, rotas, dekoratīvā koka apstrāde, ādas izstrādājumi) pārstāv latviskā amatniecībā un iegūstot emocionālu nacionāla simbola nozīmi.

*Anna Elizabete Griķe,
Mg.hum.,
Latvijas Universitāte*

Tradicionālais kā mēraukla: piemērs par paražām Indrā svētku griezumā

Tradīciju pētniecība ietver kādu konkrētu priekšstatu par to, kas tad, galu galā, ir tradīcija, bet pats termins tiek plaši izmantots, piemēram, plašsaziņas līdzekļos, kā pats par sevi saprotams. Referātā vēl os vērst uzmanību uz to, kā tradīciju pētniecība ļauj pētīt pašu konceptu un kādā mērā tradīcija var tikt skatīta kā sabiedrības mēraukla. Ja tradīciju skatu kā plašāku vienību, tad paražu definēju, kā dažādos, niansētos un individuālos veidus, kā tradīcija tiek iemiesota. Pētījuma fokusā izvirzu divus pamata virzienus: pirmkārt, kādas ir lokālās paražas Indrā, kādā mērogā tās ietekmē valsts robežas tuvums un kā tradīcijām pieiet un tās vērtē Indras iedzīvotāji? Otrkārt, kā divu būtisku Latvijas mēroga notikumu interpretācija – Latvijas valsts simtgade un pāvesta Franciska vizīte Aglonā, atklāj lokalitātes specifiku? Kvalitatīvie dati, kas iegūti lauka pētījumā Indrā un lokālo mediju analīze, vedina secināt, ka, ja sākumā tiek likts uzsvars uz tām praksēm, kas iegājušās, kā vērtējamas par tradicionālām esam, piemēram, aušana vai mirušā apdziedāšana naktī pirms bērēm, tad laika gaitā nereti atklājas tādas prakses, kuras, gribot negribot, jāpieskaita pie lokālajām paražām, piemēram, alelujūki. Valsts svētku svinēšanas paražas tiek artikulētas caur valsts un sabiedrības attiecību specifiku, bet Romas katoļu draudzē iesakņotās nekonvencionālās paražas, piemēram, dievgalda apmeklējums tikai pēc vajadzības, var skaidrot kā kūtrumu vēlmē doties uz pāvesta Franciska vizīti.

Normunds Kozlovs, Mg.soc.,
Rīgas Stradiņa Universitāte

Slenga poētika subkultūru diskursā

Ekstīvē poētiskās mašīnas kā Antonena Arto šausmu teātri (kurām jāsgrauj neredzamā barjera starp skatuvi un skatītāju zāli) vai literārās mašīnas Andreja Platonova prozas birokratizētā kancelarīta jaunās revolucionārās valodas (*novojaz*) poētiskajā lietojumā (kam pretējs ir Zoščenko *novojaz'a* lietojums). Kultūra ir tas, ko kultivē/izdzīvo tauta, t.i. Valoda, – nevis patērē mašīnapkalpojošos rūpestos nogurdinātā buržuāzija. Hanna Ārnde jautāta, kas paliek no vāciešiem pēc Aušvices (skat. Adorno tēzi: nekādas poēzijas pēc Aušvices!) – atbild valoda. Poēzija dzimst subkultūru vidē – mūsdienās: kriminālais un narkotiskais slengs līdztekus algoritmisko mašīnu radītās virtuālās vides apraksta jaunvārdiem: tā krievu interneta vidē nomiršanu apzīmē eifēmisms "pieņemt islāmu" piem. Cojs pieņēma islāmu. Savukārt Aušvices ieslodzīto jūdu "dzīves" centrā bija staigājošais mironis "Musulmanis" (idiši *Muselman*) – ar viņu izdzīvotāji nerunāja (jo viņš spēja runāt tikai par ēdienu) nekontaktēja un novērsās, kā pilsētā buržuāzija novērsās no "bomžiem" vai čigāniem, kuri atsakās pakļauties hegemoniskajam produktivitātes un efektivitātes imperatīvam. "Musulmanim" atbilstošs apzīmējums, pēc Šalamova, GULAG'ā ir "dohogaga" burtiski "aizgājējs". Savukārt 50-to afro-amerikāņu slengā nāvi apzīmē angļu burta Q instance, kas strukturāli attēlo pakārtā mirona pavērto muti ar sāniski izkārušos mēli. Latviski sinonīmiski visbagātākais ir nesen ārpus likuma pasludinātais *non grata* tautiskā alus dzēriena tautiskais 2.litru tilpums: ampula, bamslis, ciska, petene/petenīte (no PET iepakojuma un arhaiskā vagīnas apzīmējuma), dvuļa/dvulis (no kriev. *Dva*- divi), divcis, bamburīns, balons, raķete, plēve/plēvenieks, podjezdnieks (no kriev. *Podjezd*- kāpņutelpa, kurā tilpums tiek tukšots), Zemo Plauktu Karalis (ZPK), Milčs (metonīmiska pārnese no milča, kas tehniski ņemot ir pēdējie novadējušies/atšālējušies pārpalikumi, kas nostāvējušies kādā no augstāk minētiem tilpumiem, angļiski *backwash*- beigu saskalās), gravicapa (no Danelijas k/f Kin-Dza-Dza), hematogēns, divstāvīgais, pūslis, cisterna, torpēda,

kapsula un visbeidzot – litrīgais Bauskas alus iepakojuma legālā genocīda izdzīvotājs ar divlitrenes diametra pamatni attiecīgi noapaļotās formās – Karlsons. Protams urbānās folkloras ietvaros pastāv arī šauri profesionalizēti žargoni, piemēram krievu žurnālistu vidē Vaira Viķe-Freiberga (VVF) pateicoties vārda ritmiskām atskaņām tiek dēvēta par Riki-tiki-tavi (kareivīgais mangusts no Kiplinga stāsta). Vai Izglītības Ministrijas ierēdņu slengā akadēmisko parādību, kad oficiāli pieteiktos lekciju kursus vada cits cilvēks- sauc "podsnežņik"- zem kupenas pastēpies sniegpulkstenītis.

Astra Spalvēna, Dr.art.,
Biznesa, mākslas un
tehnoloģiju augstskola
RISEBA

Tautiski gardumi: latviešu nacionālās virtuves veidošanās atspoguļojums 20. gadsimta sākuma pavārgrāmatās

Gan nācījas, gan virtuves ir cilvēku iniciatīvas, gribas un iztēlēs radīti koncepti. Nacionālās virtuves ir aplūkojamas nevis kā atsevišķi gastronomiski fenomeni, bet gan saistībā ar modernitātes uzsvāru uz nacionālismu un nacionālu valsti (sk. Anderson, 1983; Hobsbawm, 1992). Faktiski šāda jēdziena lietojums palīdz veidot un nostiprināt saikni starp ēdienu un vietu, izvēloties runāt nevis par uzturu, bet par virtuvi, lai iezīmētu ingredientu un kulināro prakšu piederību konkrētai teritorijai. Tomēr, saskaņā ar antropologa Sidnija Minca uzskatiem, nacionālā virtuve ir pretrunīgs termins, jo faktiski nacionālā virtuve ir holistisks ietvars uzturam, ko patērē noteiktā politiskā sistēmā dzīvojoši cilvēki (Mintz, 1996). Tomēr vienlaikus šis "holistiskais ietvars" izrādījies veiksmīgs projekts, ko izmanto restorāni, tūrisma industrija, diplomāti un citas nozares. Vēsturiski viens no efektīvākajiem nacionālās virtuves koncepta popularizēšanas instrumentiem ir pavārgrāmatas, kas uzskatāmi veido attiecīgajai sociopolitiskajai teritorijai piederīgu ingredientu, tehnoloģiju, ēdienu, paradumu, leksikas un estētikas nosacījumu atlantu, kā tas pētīts Indijas (Appadurai, 1988), Francijas (Trubek, 2003), Dānijas (Gold, 2007) un citos gadījumos.

Latvijā pirmās pavārgrāmatas, kuru nosaukumi norāda uz nacionālas virtuves veidošanos, tiek publicētas 1920. gadu beigās un 1930. gados. Vēl netiek minēts vārds "nacionāls", kā tas tiek darīts vēlāk, bet nošķiruma iezīmēšanai lietoti vārdi "latvisks" un "tautisks". Šajā referātā tiks aplūkoti paņēmieni un veidi, kā latviešu valodā sarakstītajās pavārgrāmatās nacionālā virtuve tiek konstruēta, tuvāk analizējot četras pavārgrāmatas (1927–1939). Tomēr konteksta iezīmēšanai laika robeža tiks atbīdīta atpakaļ līdz 19. gs. beigām, lai skatītu pavārgrāmatas latviešu nacionālās pašapziņas veidošanās kontekstā un saistībā ar modernizāciju, kas skar visas praktiskās dzīves jomas, tai skaitā kulināriju un atspoguļojas pavārgrāmatu saturā.

Referāta mērķis pavārgrāmatās rodamo informāciju skatīt plašākā sociopolitiskā kontekstā, tādā veidā atsedzot pavārgrāmatu lomu sabiedrības procesu fiksēšanā un atspoguļošanā, kā arī veidošanā un ietekmēšanā.

LITERATŪRA UN TULKOŠANA

*Iveta Narodovska, Dr.philol.,
Latvijas Universitāte*

Literārs tulkojums un jubileja: Aspazijas un Raiņa piemērs

Referāts veltīts jubilejas fenomenam. Tas aplūko rakstnieka (dzejnieka) jubilejas un literārā tulkojuma mijiedarbi, par piemēru ņemot Aspazijas un Raiņa 150 gadu jubileju. Referātā analizēti pirmsjubilejas un jubilejas gadā publicētie bilingvālie (latviešu-krievu) un multilingvālie (latviešu-krievu-angļu-vācu) Aspazijas un Raiņa dzejas krājumi: „Sadegt un spīdēt / Светить сгорая”; „Uguns ledū / Feuer im Eis / Огонь во льду / The fire in the ice”; „Крылья будней / Ikdienas spārni”; «Время других / Citu laiks”. Uzmanība tiks veltīta arī jubilejas gadā uz Latvijas teātra skatuves aktualizētajiem Aspazijas un Raiņa tekstu tulkojumiem - Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātra improvizācija pēc Raiņa un Aspazijas dzejas motīviem "Mīlas svētība" (pirmizrāde – 2015. gada 26. septembris); Latvijas Nacionālā teātra izrāde "Raiņa sapņi" (pirmizrāde – 2015. gada 29. janvāris).

*Sandra Meškova, Dr.philol.,
Daugavpils Universitāte*

Atmiņas reproducēšana tekstā: dzīvesstāsta veidojuma īpatnības Anitas Liepas daiļradē

Latviešu rakstnieces Anitas Liepas (dz. 1928) daiļrade iedalāma divās, reizē atšķirīgās un savstarpēji saistītās kopās. Pirmo veido dokumentālā un auto/biogrāfiskā proza, ko aizsāk rakstnieces visplašāk pazīstamais darbs – dokumentālais romāns "Ekshumācija" (1990) un uz šo brīdi noslēdz memuāru tipa darbi "Dāvana jeb Flensburgas noskaņas" (2013) un "Atbrīvošanās. Atmosfēras līkloči Daugavpilī" (2013). Pamišus ar dokumentālajiem darbiem rakstniece izdevusi arī beletristiku – romānus, stāstus, lugas. Vienojošais princips, kas caurvij un vieno abas kopas,

ir dzīvesstāsts, kas ir rakstnieces darbu centrālais tematiskais motīvs, konceptuālais un vēstījuma uzbūves princips.

A. Liepa dzīvesstāstu iezīmē kā ģimenes un dzimtas stāstu vairākās paaudzēs, kura veidojumā atmiņu reproducēšana un rekonstruēšana vēstījumā kalpo kā galvenais tekstveides modelis. Tās ir gan autore individuālās atmiņas, gan citu ģimenes locekļu – mātes, vecmāmiņu, tantes – atmiņas. Tiek izmantoti dažādi atmiņu arhivēšanas instrumenti, kā dienasgrāmata, piezīmju grāmatiņas, fotogrāfijas, dažādi dokumenti, izziņas, saraksti u.tml.

Referātā paredzēts aplūkot dažādas atmiņu reproducēšanas tehnikas A. Liepas darbos, pievēršot īpašu uzmanību pēcteču atmiņai (*postmemory*) dokumentālajā romānā "Ekshumācija", atmiņu romānā "Kumeļa gadi" un romānā "Saulesmāsa". Pēcteču atmiņas veidojums šajos darbos balstās uz vecākās paaudzes ģimenes locekļu (mātes, tēvmāšas, vecmāmiņas) atmiņu stāsta epizožu reproducēšanu, iekļaujot to autore individuālo atmiņu vēstījumā.

Atmiņu reproducēšanas daudzveidīgie aspekti A. Liepas daiļradē atklāj patiesīgumu kā galveno vērtību rakstnieces darbos, kas ļauj tos uztvert gan vēstures liecības, gan ētiskas dzīves pozīcijas un drosmes būt godīgai kontekstā.

*Olga Ozoliņa, Dr.philol.,
Latvijas Universitāte*

Latviešu un franču literatūras sakaru veidošana un attīstība

Raksta mērķis ir noskaidrot latviešu un franču kultūras sakaru vietu un lomu latviešu kultūras attīstībā. Tiek apskatītas šo sakaru veidošanas un attīstības faktori un īpatnības dažādos periodos: līdz Latvijas valsts dzimšanai un tās pastāvēšanas laikā līdz padomju okupācijai 1940. gadā; pēc Otrā pasaules kara, padomju varas posmā, kā arī deviņdesmito gadu sākumā Latvijas neatkarības atgūšanas periodā.

Pētījumā izmantota deskriptīvā, retrospektīvā un vēsturiski ģenētiska metode.

Pētījuma rezultāti rāda, ka latviešu un franču kultūras sakari bija nozīmīgs faktors latviešu kultūras attīstībā. Franču kultūra

un valoda būs ietekmējusi latviešu kultūru visos laika attīstības posmos. Tomēr ciešāka saskare konstatējama tēlotājmākslā un literatūrā, kur vērojama intensīvāka mijiedarbība un augstāki kvantitatīvie rādītāji. Piekrītot prof. A.Strangas teiktajam par 30. gadu nogales latviešu kultūru, jāapliecina, ka Latvija vairs nebija vienkārši epigonu valsts, bet Eiropas kultūras neatņemama un radoša sastāvdaļa (Stranga, Aivars, 2002). Latvijas vieta un loma Eiropā. Latvijas nacionālā un eiropiskā identitāte. *Latvija un Francija: sabiedrotie un partneri Eiropā: starptautiskās konferences materiāli. Rīga: Roberta Šūmaņa fonds. 13-14*. Un savu lomu te nospēlēja arī latviešu un franču kultūras sakari.

*Inguna Daukste-Silasproģe,
Dr.philol.,
LU Literatūras, folkloras un
mākslas institūts*

Daži svētku mirkļi Otrā pasaules kara bēgļu ikdienā

Referātā iecerēts, balstoties dažos literāros tekstos (galvenokārt Ingridas Vīksnas romānā "Mums jābrien jūrā" un Dzintara Soduma romānā "Taisām tiltu pār plašu jūru") un atmiņu dokumentējumos (korespondence, publicistika, atmiņas u. tml.), paraudzīties uz Otrā pasaules kara laiku. Kara darbībai 1944. gada vasarā 'ienākot' Latvijas teritorijā, vērojama plaša bēgļu plūsma, kas daļu latviešu 1944. gada rudenī un 1945. gada pavasarī kuģos aizveda uz Vāciju, skaitliski mazākā skaitā pāri Baltijas jūrai, kamēr lielākā daļa latviešu, pārstaigājuši bēgļu gaitās vai visu Latviju, pēc kara devās mājup – lai arī dzīvotu citu dzīvi.

Šajā neziņas pilnajā laikā, kad vairāk dominēja eksistenciālas un pat apokaliptiskas sajūtas, kad zaudēts bija viss – valsts, mājas un nereti arī ģimene, bēgļu ceļā ārpus ierastās vides un mājām iegaismojas arī atsevišķi 'svētku mirkļi' – 11. novembris, 18. novembris un Ziemassvētki. Kaut latvieši šajā laikā ģeogrāfiski (telpas aspektā) atrodas dažādās 'telpās', šīs ir neredzamās saites, kas viņus vieno. Atsevišķi literārie teksti atklāj, ko šī kopābūšana nozīmēja bēglim. Šie bija pieticīgi svinēti svētki – bez plašuma, vēriena, bez krāšņuma, kas rosina domāt par svētku svinēšanas nozīmi un patieso jēgu. Arī to, cik daudz/maz latvietim vajadzīgs, lai svinētu svētkus.

*Bārbala Simsons,
Dr.philol.,
Neatkarīgā pētniece*

Zinātniskā fantastika kā ideoloģiskais ierocis

Tā kā viena no zinātniskās fantastikas žanra raksturiezīmēm ir nākotnes sabiedrību modelēšana, bieži vien no drošas distances perspektīvas velkot labi samanāmas paralēles ar kādu no tagadnes sabiedrībām, neatņemama žanra sastāvdaļa jau no pirmsākumiem bija diskusija par politiskām un sociālām tēmām. Vēl vairāk: tā kā fantastika, īpaši tās utopiskais atzars, alegoriski projicē noteiktu ideoloģiju iztēlotā pasaulē, žanrā allaž neizbēgama bijusi arī zināma propagandas deva. Šie faktori tad arī noteica to, ka atsevišķu 20. gadsimta politisko režīmu ietvaros fantastikas žanra darbi tika tieši un netieši izmantoti kā iedarbīgs ideoloģiskās ietekmēšanas ierocis. Taču jāņem vērā arī, ka politisko ideju klātbūtnes vēsture fantastikas žanra darbos, bet galvenokārt – to interpretācijās allaž bijusi visai komplicēta. Referātā tiks ieskicēti daži aspekti zinātniskās fantastikas un ideoloģijas attiecībās, kādas tās veidojās padomju režīma literatūras telpā.

2018. gada 3. novembris,
LKA Teātra māja "Zirgu pasts",
Dzirnavu 46, Karamazovu zāle

ZINĀTNISKĀS KONFERENCES "KULTŪRAS KRUSTPUNKTI XII" NOSLĒGUMS

SIMPOZIJS
**"PATS PAR SAVU NAUDU DZĒRU...
APREIBINĀŠANĀS FENOMENS
LATVIJAS KULTŪRĀ"**

*Aiva Birbele,
simpozija vadītāja*

Aiva Birbele ir valstī vecākā komiķe. Tāpēc viņai nav ko zaudēt, un viņa drosmīgi joko par seksu un alkoholu. Darbojas apvienībā „Sieviešu standaps”. No jokošanas brīvajā laikā raksta lugas. Patlaban uz skatuves redzamas „Mačo” un „Tāda es esmu”. Un, lai smadzenes neatmirtu, studē Latvijas Kultūras akadēmijā. Ķau otro reizi.

*Ineta Lipša, Dr.hist.,
LU Latvijas vēstures
institūts*

Apreibināšanās un politika: daži fakti Latvijas valstiskuma kontekstā 20. gadsimta 20. gados

Mēdz uzskatīt, ka 1905. gada revolūcijā un bēgulošanā no represijām gūtajā pieredzē ir rūdījušies daudzi no Latvijas valsts „tēviem-dibinātājiem”. Strādnieku un zemnieku jeb kopumā mazturīgo latviešu sociālo un politisko tiesību izcīnīšana bija galvenais sociāldemokrātu (Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas) mērķis. Alkohola glabātavu demolēšana Piektajā gadā bija viens simboliskajiem aktiem, kurā revolucionāri iznīcināja veco varu. Jaundibinātās nācijvalsts izveides sākuma posmā žūpības apkarošanas sauklis, runājot tā laika jēdzienos, bija efektīvs kādas elektorāta daļas aktivizēšanas un saliedēšanas instruments, kura izmantošanā sociāldemokrātiem netrūka politisko konkurentu parlamentā. Viņu izmantotā retorika apreibināšanās sociālajā fenomenā ieskicē tā paternālā, liberālā, nacionālistiskā un maskulīnā nozīmes. Ziņojums iezīmēs dažus faktus šajā kontekstā.

*Aivars Eļņurs, rakstnieks,
atkarību konsultants*

Gribu – dzeru, negribu – arī dzeru

"Gribu – dzeru, negribu – arī dzeru" (alkoholiķu izteiciens). Nav svarīgi, cik daudz tu dzer, ko tu dzer un ar ko tu dzer, bet gan – kas notiek. Cilvēks, kurš alkohola lietošanas dēļ atkārtoti nonāk nepatīkamās un mokošās dzīves situācijās ar veselību, ģimeni, darbu vai likumu, bet, neskatoties uz to, turpina dzert, ir alkoholiķis.

Psihiatri un psihologi norāda uz nepieciešamību jebkuram cilvēkam dziļi izprast un zināt savus trūkumus un runāt par tiem ar saprotošu un uzticamu cilvēku. Dzērājs nespēj dzīvot šodienā, ja viņam ir šausmīgas paģiras pēc vakardienas. Bet ir cita veida paģiras, vienādi labi pazīstamas kā dzērājiem, tā nedzērājiem. Tās ir vakardienas vai dažkārt šodienas dusmu, baiļu, greizsirdības un tiem līdzīgu negatīvo pārdzīvojumu tiešs rezultāts – emocionālās paģiras. Mums šīs paģiras jānovērš, ja patiesi vēlamies dzīvot mierā kā šodien, tā rīt.

Ilze Ķansone, Dr.theol.

Nokturnālā teoloģija: reibums kā pamatprincips Dieva klātbūtnes izjušanai

Viens no priekšnoteikumiem, lai indivīds piedzīvotu reliģisku pārdzīvojumu (un tāpat kļūtu reliģiski apreibis), ir apziņas zaudēšana apreibinoties ar imanento – tikai tā ir iespējams pietuvoties transcendentajam vai, tieši otrādi, attālināties no tā, lai asi izjustu tā trūkumu, kas var tikt uzskatīts par līdzvērtīgu reliģisku pārdzīvojumu.

Šī iemesla dēļ par centrālo varoni stāstījumam par nokturnālo teoloģiju esmu izvēlējusies franču domātāju Žoržu Bataju.

Lai arī par nokturnālo teoloģiju viņa darbos, kur nu vēl literārajos, kas būs mana pētījuma centrā, netiek runāts tieši, tomēr ir iespējams konstruēt Bataja "nokturnālo teoloģiju", un tieši tāds arī ir šī priekšlasījuma nolūks. Izmantojot tādus darbus kā "Mirusais", "Edvardas kundze", kā arī atsevišķus Bataja teorētiskos darbus (ja tos par tādiem var dēvēt), kuri veido t.s. "Ateoloģijas summu", kā arī šo to no jau paveiktiem pētījumiem par šo autoru, priekšlasījumā centīšos raksturot atsevišķus pamatprincipus, kurus varētu piedēvēt – vai iespēkulēt – Bataja teoloģijā, pārnesot to 21. gadsimta kontekstā. Akcentēšu tieši dažādu apreibināšanās veidu nozīmi un ceļu, kā tas noved pie reliģiska pārdzīvojuma, mazāk koncentrējoties uz reliģisko pārdzīvojumu pašu par sevi. Protams, uzreiz jāietver arī brīdinājums, ka pati nokturnālā teoloģija, tieši tāpat kā tās principi, ir vistīrākā spekulācija pēc labākās sirdsapziņas.

*Juris Urtāns, Dr.hist.,
Dr.habil.art.,
LKA Zinātniskās
pētniecības centrs*

Vai senos laikos dzēra ar'?

Apreibināšanās ir viena no cilvēces universālajām, kuras izpausmes laikā un telpā ir ļoti dažādas. Latvijas teritorijā ziņas par alkoholisko dzērienu – alus – lietošanu atrodamas dažādos 13.–16.gs. rakstītajos avotos; degvīna lietošana sākās ar 15. gs. Vīna lietošana agrākajos laikos bija saistīta ar katoļu baznīcas rituāliem; vīns bija īpaši prestižs dzēriens. Kādas nojausmas par vīna nozīmi dod vietvārdu studijas. Arheoloģiski ir grūti iegūt liecības par alkoholisko dzērienu lietošanu pirmskrusta karu laikā, lai gan nebūs noliedzams, ka raudzētie alkoholiskie dzērieni arī Latvijas teritorijā būs bijuši pazīstami no ļoti seniem laikiem. Par īpaša dzēriena lietošanu bērnu tradīcijās liecina kuršu vēlā dzelzs laikmeta ugunskaņi, kur kapa bedrē ar kremācijas paliekām tika iesviesti nededzināti dzeramie ragi. Dzeramajam ragam ir sakrāla nozīme daudzu tautu agrākajos ticējumos. Jādomā, ka alus vai citi raudzētie dzērieni jau pirms Krusta karu laikmeta tika lietoti arī dažādos svētkos, kopmielastos, pagastos un rituālos. Folklorā liecību par alkoholisko dzērienu lietošanu ir visai daudz, tomēr šķiet, ka tās savā vairumā attiecas uz vēlākiem laikiem, proti, 18.–19.gs. un mazāk atspoguļo agrākus laikus. Zināms, ka folkloras liecības ir grūti hronoloģiski atributēt. Folklorā pavīd uzskats, ka alkoholisko dzērienu praktiskā gatavošana ir cilvēka daļā, bet pats reibums ir augstāko spēku cilvēkam dotas dievišķas izjūtas.

*Kristaps Opincāns,
Bc.phil.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Divlitreņu fenomenoloģija: apzīmējumi un pieredze

Dvuļa, ampula, bamslis, vemslis, zīzlis un boja. Šie un citi alkoholisko dzērienu un iepakojumu apzīmējumi nav tikai sagādīšanās vai savdabīgs mūsdienu folkloras produkts – tās ir vienlaikus gan sekas struktūrām, kuras jau pastāv, gan cēloņi jauniem veidiem, kā iemiesot kopābūšanu un labbūšanu. Daudzveidīgo alkoholisko dzērienu apzīmējumu savdabība iezīmē īpašu pieredzes formu, kur, pateicoties latviešu valodas un kultūras īpatnībām, alkohols iemanto kvazi-autonomu sociālo statusu, nošķir no *citādā*, rada izņēmuma stāvokli un piedod sakrālu spēku notikumiem. Tie ir vārdi, kuri tiek izteikti, lai radikāli mainītu pasaules kārtību – likt pieredzēt kaut ko papildus, atcelt jau notikušo vai notiekošo. Vienlaikus šie apzīmējumi ir arī aicinājuma vārdi mierinājumam, draudzībai un viedībai.

*Raimonds Briedis,
Dr.philol.,
Latvijas Kultūras
akadēmija*

Uguns vs. ūdens: mazliet par dzērējiem latviešu literatūrā

Cilvēku ikdiena un svētki nav iedomājami bez dzeršanas. Savukārt literatūra – bez dažādu slāpju dzesējošu dzērienu pieminējuma. Katram no dzērienu veidiem latviešu literatūrā veidojusies sava tradīcija – gan atspoguļojot dzeršanas rituālos aspektus, gan saistot tos ar literārā virziena kontekstā tapušu poētisku nozīmju kopumu. Dzēriens, dzēriena piedāvāšana, dzeršana, dzēriena radītais stāvoklis, atmiņas par dzeršanu ir motīvi, kas atšķirīgos literāros darbos ne tikai saglabājuši liecību par katra laika sadzīvi un svētkiem, bet arī kļuvuši par literāro tradīciju.

Jānis Jonevs, rakstnieks

Alkohola funkcionalitāte literatūrā. Izlaidība vai pašizliedzība?

Sabiedrībā nenoliedzami pastāv uzskats, ka rakstnieku attiecība ar alkoholu ir sevišķi tuvas. Ir vērts jautāt, vai šādam uzskatam ir pamats, vai tiešām rakstnieki dzer vairāk nekā citu profesiju pārstāvji. Jebkurā gadījumā ir interesanti noskaidrot, kāpēc šāds uzskats pastāv. Apreibušā rakstnieka tēls nav bijis nemainīgs un homogēns, tas ir evolucionējis laika gaitā.

Ir atrodami vairāki iemesli, kāpēc rakstnieki pamato savu dzeršanu – iedvesmas meklēšana (".. lai atkailinātu nervus" (A. Aizpuriete)); piedzīvojumu, tas ir, literāra darba materiāla meklēšana; atvieglota komunikācija, kas palīdz uzzināt dziļākas cilvēku problēmas; savas autonomas telpas nodrošināšana ("Ja es netrimpelētu, sen būtu dumš palicis." (A. Neibarts)). Alkohola lietošanu var aplūkot kā autora pašizliedzību sevis upurēšanu radošā procesa labā. Netrūkst gan arī egoistiskāku iemeslu – nepieciešamība atslēgties no intensīva garīga darba (".. nervu spriedzes dzesēšanai ir vajadzīga kāda stiprāka dzēriena glāze." (A. Eglītis)); zināma augstprātība ("skaidrā bija grūti samierināties ar dienišķo garlaicību" (A. Aizpuriete)). Sociālā līmenī reibums attiecināms uz bohēmu, kur alkoholam ir savas funkcijas – iniciācija, komunikācijas stimulācija, opozīcija vairākuma viedoklim, tradīcija. Arī bohēmas jēdziens ir mainīgs, un iespējams, ka mēs piedzīvojam bohēmas beigu stadiju.

Šelda Puķīte, Mg.art.

Mana piektdiena. Iedzēšana un vizuālā māksla

"Ar vieglu dzinn! saceļas vilņi. Sākumā mazi, tad lielāki. Uznes līdz griestiem, kur galva atsitas un sašķīst stiklos. No rīta skaidrs, ka istabā bijusi vētra, jo pie kājām saskalotas pudeles ar vēstījumiem iekšā." (Maija Kurševa. "Mana piektdiena". 2008)

Dzeršanas kultūru vizuālās mākslas kontekstā var skatīt gan kā tēmu un māksliniecisku uzstādījumu, gan kā būtisku kultūrvēstures un stāstniecības sastāvdaļu, piemēram, domājot par bohēmas un radošās dzīves ciešajām saitēm, kā arī mākslas un valdošās ideoloģijas attiecībām. Dzeršanu var aplūkot arī kā ieražu, piemēram, piektdienas vakarus pavadot izstāžu atklāšanās, kur blakus mākslai un sarunām var baudīt lētu vīnu, sponsorētu alu vai kādu *Absolut vodka* kokteili, pēcāk turpinot sarunas un apreibināšanos jau bāros. "Mana piektdiena", kas ir Maijas Kurševas videoinstalācijas darba nosaukums (darbā redzama pati autore, kas Andrejostas teritorijā lēnām, bet apņēmīgi piedzēras), ietver sevī gan ideju par dzeršanu kā mākslas formu, gan paražu, kļūstot par būtiskiem aspektiem nelielā pētnieciskā materiāla sagatavošanā. Apskatei izvēlētais periods un piemēri aptver laika posmu no 19. gadsimta vidus līdz mūsdienām, kas reprezentē Latvijas profesionālās mākslas vēstures klasisko laika rāmi. Sadalot šo laika līkni vairākos "dzeršanas" posmos, tiks veidots kultūrvēsturisks ieskats gan tajā, kā dzeršanas kultūra tika attēlota mākslā, gan kā tā vai to ir ietekmējis konkrētais vēsturiskais mirklis. Apskatīto mākslas darbu autoru vidū būs Arturs Baumanis, Kārlis Padegs, Jānis Liepiņš, Jānis Pauļuks, Leonards Laganovskis, Ivars Grāvlejs, Maija Kurševa, Margrieta Griestiņa un vairāki citi latviešu mākslinieki.

Ilga Vecenāne, Bc.art.,
Latvijas Kultūras
akadēmija

Reibšanas motīvi Latvijas jaunākā laika teātrī

Teātra pirmsākumi ir cieši saistīti ar apreibināšanos, precīzāk, ar vīna un neierobežoto dabas baudu dievu Dionīsu. Ar Dionīsa svētkiem saistās teātra sākums Atēnās. Apreibinošas vielas tiek lietotas arī daudzās Latvijas jaunākā teātra izrādēs – *Bļitkā* Goda teātrī, *Cilvēki, lietas un vietas* Latvijas Nacionālajā un *Platonovs un viņa sievietes* Liepājas teātrī. Kādas ir apreibinošo vielu lietojuma funkcijas teātra izrādē un kādu informāciju tās sniedz skatītājam?

Lai arī uz skatuves vērojama arī narkotiku lietošana, piemēram, kokaīna šņaukšana *Gruzona ehinokaktusā* DDT, tomēr visizplatītākā apreibinošā viela ir alkohols. Turklāt novērots – varoņi vīrieši visbiežāk izvēlas stipros dzērienus, bet sievietes – vīnu. Pārsvārā apreibināšanās procesā lietotās vielas skatītājiem sniedz nozīmīgu informāciju par varoni, kurš šīs vielas lieto. No veida, kā apreibinošās vielas tiek lietotas, kādas ir pašas vielas, no kādiem traukiem tās tiek lietotas un kāda ir varoņu ķermeņa valoda lietošanas laikā, iespējams uzzināt par varoņu savstarpējām attiecībām, sociālo hierarhiju un rakstura iezīmēm. Dažās izrādēs apreibinošo vielu lietošana būtiski ietekmē notikumu attīstību. Un kā nu ne – reibums spēj būt lieliska augsne dramatiskām situācijām un notikumu neatgriezeniskai izmaiņai. To apstiprina arī Valmieras drāmas teātra izrādēs *Klusa nakts*, *dzēra nakts* varoņi, sakot: "Jā, mēs esam piedzērušies un atzinuši sevī to, ko mums nebūs kauns apstiprināt arī skaidrā".

Tēžu krājuma sastādītājas: Aija Lūse, Aija Melbārde un Liene Linde
Tēžu krājuma maketētājs: Toms Širins
Konferences dizains: Jānis Andžāns

“Kultūras Krustpunkti”
 KulturasKrustpunkti
www.lka.edu.lv